

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Jézus utolsó útja.

I.

Galileai működése véget ért. Isten országának magvát elhintette. Jó földbe hullt az. Majd kikél és mint a mustármag nagyra növekedik. Fa lesz belőle, hatalmas. Rá szállnak majd az ég madarai és fészket raknak ágaira.

Reá ottan nincs már szükség többé. A növesztés munkáját elvégzi az Isten. Ő immár tovább megy, földi élte végső célja felé. Megy, hogy amaz új szövetséget, melyet benne és általa Isten az emberrel kötött, örökre megpecsételje drága vére ontásával, áldozati halálával.

Ezt a világot még csak nem is sejtji. Erről még legmeghittebb köre, a tanítványok sem álmodnak. Előkészíti hát reá őket, hogy ne legyen oly keserű ébredésük.

Magához veszi tanítványait és útra kél velük más, idegen és kietlen vidékre, hol még soh'se jártak. Tirus és Sidon határába, onnét a Dekapolisba megy, majd végre megpihen velük a hosszas és magános vándorlás után a Fülöp tetrarchiájának fővárosa, Caesarea Philippi közelében.

Tavasz volt. A természet ébredése. Mikor a mező színe, illata, hangja feléled. Fűnek zöldülése, rügynek fakadása, madárdal zengése, élet reményének beteljesedése.

Édes reménnyel teljes a tanítványok szíve is. Az ő reményük is életnek reménye. Vágyó szívvel lesik, várják a döntő szót Mesterük ajkáról, a szót, melyre Izrael szép álma egyszerre valóra változik, az atyáknak adott isteni ígéret beteljesedik, a messiási kor boldogságának hajnala felhasad s övék lesz az ország, Istennek országa e földön.

Hiszen az idők jelei már is oly biztatók. A herodesi dinasztia kiveszöben, pusztulóban. Nagy Herodes utódai és fiai közül csak egy, Herodes Antipas él még, s az ő lábai alatt is inog már

a talaj. Fülöp, a legderekből mindannyiuk között, épp' ez időtájt halt meg. Alattvalói Tibérius római császárnak esküdtek hűséget. Judeában pedig már jó ideje, hogy a római procuratorok, jelenleg Pontius Pilátus ül a kormányrud mellett. Csoda-e, ha ily körülmények közt az egész ország forrong, ha a nép lelke legmélyén ujult remény fakad és minden sziv az epedve várt jobb kor után eseng?

A közhangulat hatása alatt veszik körül Mesterüket a tanítványok is s mert ők bíznak benne, nap nap után édesdeden szövögetik Izrael reménye ábrándképeit.

Ott üldögélnek épp' a Caesarea Filippibe vezető országút mentén. Előttük az eleven élettől nyüzsgő mozgó város. A magasból a nap meleg sugarainak vakító fényében fűdő Pan-templom, — e fehér márványból épült műemkek — néz alá rájuk. Egy darab emlék abból az ó-világból, melyet a Mester szelleme újjá teremtett. Nem imponál nekik sem az, sem ott feljebb, fent a hegynek ormán emelkedő immár gazdátlan vár szürke kockaköből rakott falaival és hatalmas tornyaival. Tekintetük s képzeletük egészen másutt révedez. Túl az alattuk elterülő síkon és az egész Jordán völgyön, túl a kedves Genezáret csodaszép kék tükrén, túl a szemkör legtávolibb alján sorakozó galileai hegyeken is, a szent várost, Jeruzsálemet látják a lélek szemével és abban a Dávid üres trónját és . . . titkon kérdik önmaguktól: ha meddig kell még várnunk? Ha foglalja el azt ez az ő Mesterük, a ki miatt ők elhagytak mindent, el a csendes, békés ott-hont, az ősi hajlékot, a kenyéradó mesterséget s mind, kikhez a vérség köteléke fűzte őket.

S mindezt egy reményért, a messiási örökségért!

Lesz-e ez álomnak édes valója? Ez a kérdés szinte aggódó türelmetlenséggel lopózik ajkukra. És nem merik kimondani.

Ily izgult kedélyállapotban voltak épp', mikor egész váratlanul maga a lelkek mélyébe látó isteni Mester veti fel nekik a kérdések kérdését: „Kinek tartanak engem az emberek?”

Mintha csak egy nagy kö szakadt volna le szívékről. Önkéntelen fellélegzettek. Tehát mégis! Megoldódik a talány, megtudjuk a lét és élet öröktől elrejtett nagy titkát, megtudjuk, hogy ki Ő?

A tanítványok elfogódottan felelik: „Némelyek — ugymond — Keresztelő Jánosnak; mások Illésnek; némelyek Jeremiásnak, mások viszont a próféták egyikének.”

Ez a nép véleménye. Abban mind egyeznek, hogy a názáreti Jézus nem közönséges tanító, hogy több, mint irástudó, mert az ő beszédében erő, hatalom van. Hogy neki nincs szüksége az irások betűire, — hogy azokat olvassa és magyarázza. Ő lélekből s nem könyvből beszél. Ő próféta. Benne a rég letűnt dicső hajdankor szent alakjainak valamelyike támadt fel újra, avagy talán az az új próféta, a ki a pusztában hirdetett megtérést s a Jordán vizénél keresztelt bűnök bocsánatjára.

S e népvéleménynek volt némi alapja.

Némelyek Keresztelő Jánosnak tartották. Nem lépett fel ugyan Judea pusztájában, nem is öltözködött tehebörbe s nem táplálkozott sáskával s vadmézzel, — de ajkának beszéde, a hatalom, mely tanításában nyilvánult, a nagy követelmény, melylyel kortársaihoz fordult és annak megokolása is a kiáltó szavának tökéletes visszhangja volt vala. Mivel János, Jézus is azal kezdette: „Térjete meg, mert elközelített a mennyekországa! S ha szólt vala a néphez, mind csak a mennyekországról szólt!

Mások Illésnek tartották. Épp' úgy, mint Keresztelő Jánost. Hiszen ő is a mennyekországa elközelítését hangoztatta. S a megígért ország felállítása, a Messiás trónfoglalása és uralkodása előtt nem kellett-e megjelennie Illés prófétának, hogy egyengesse az utat Ő előtte, hogy Izrael fiait az Urhoz térítse és készítsen Neki tökéletes népet? S Jézus eddigelé nem e nagy munkában fáradozott-e? Nem hívta-e fel a népet isteni szent komolysággal megtérésre, nem mondotta-e meg nekik, hogy ha igazságuk feljebb nem bővülködik a farizeusok és irástudók igazságánál, semmiképpen nem mehetnek bé a mennyekországa. Nem ostromozta-e a képmutatókat, nem fenyegette-e meg a botránkozatókat, az irgalmatlanokat s felfuvalkodókat? Egy szóval nem irtotta-e a felburjánzott gázt, a bűnös indulatok ezer jelenségét?

Némelyek Jeremiásnak, mások viszont a próféták egyikének tartották. Hát tényleg Jeremiáshoz is hasonlított egyben másban. Miként Izrael

amaz érzelmes s bensőségteljes alakja, nem egyszer fájdalmasan panaszkodott ő is a hitetlen nép miatt, a mely nem érti meg s nem veszi be, a mik az ő üdvösségére szolgálnak; panaszkodott Názáretre, a hol saját földieit fényesen igazolták azt a mondást, hogy: „Egy próféta sem kedves a maga hazájában.” s hontalan vándorként faluról falura járva, kínos keserves sorsát ecsetelve sohajtá el: „A rókáknak barlangjuk van, a madaraknak fészkek, de az emberfiának nincs fejt, hová lehajtania!” S nem élt e, mint bármely próféta egyes-egyedül Isten igéjét hirdetve s az ő akaratát teljesítve, a nép nyomorát szánva s terhét vállaira véve mindég csak a népnek a népért, népe javáért, boldogságáért s üdvösségéért?

Igy gondolkodtak felőle a nép jobbjai. Isten választott emberének, az üdvtörténet egyik kiváló hőisének tartották, — csak annak nem, a mi volt.

Jézus a nép vélekedését egészen természetnek találta. Hiszen a nép mindég a külső után ítél, az érzéki ember érzéki jelt kíván. A benső élet, a szellem nagy s örök titkai rejtve maradnak előtte. Az ő személyiségének igazi titkát csak az értheti meg, a ki előtt ő maga feltárja. Ugy érzi, hogy e szent titkot meghitt köre, kiválasztott tanítványai előtt már eléggé feltárta. Azért most, hogy a nép véleménye iránt immár tájékozódott, — övéi felé fordult s mintegy érezve a pillanat nagy fontosságát, szelíd komolysággal s isteni szent nyugodtsággal mélyen szemükbe s lelkükbe pillantva kérdezi tőlük: „És ti, kinek tartotok engem?”

A kérdés maga indítást s irányt ad — s egyszersmind világosságot is áraszt. A nép a tanítványokkal szembe van állítva. S mindkettővel szemben áll Ő. A nép nem értett meg: neki csak egy próféta vagyok. De hát megértettetek-e ti, tudjátok-e ti, hogy ki vagyok Én? Ha nem próféta, ha se János, se Illés, se Mózes, se Jeremiás, — ki is lehetne más, mint . . .

A világosság Péter fogékony szívébe hatol be s mintha csak egy új teremtés „Legyen” szavára, megszületik az első, az egyetlen igaz és örök hitvallás: „Te vagy a Messiás, a Krisztus, az élő Istennek fia!”

Nem külső jelek, nem érzéki hatalmi tények, — a Jézus személyisége, a benne élő s új életet keltő, megváltó és üdvözítő isteni szellem ereje lobbantotta lángra a hit eme vakító fényében ragyogó szikráját, ezt a nagy, világgraszoló vallomást. Ott fogant meg a szív legmélyén s onnan szállt az ajkra. „Mert szívvel hiszünk igazságra, szájjal pedig vallást teszünk üdvösségre.

A világtörténet forduló ponthoz ért. E pil-

lanat: a keresztyén hit születésének nagy pillanata volt.

Eddig a nép, sőt a tanítványok is Jézusban csak egy új prófétát, egy új tanítót, Józsefnek, a názáreti ácsmesternek fiát látták. Most megtalálták benne a Messiást, az Isten fiát, a kit az Ur maga kent fel a megígért királylyá, hogy Izraelnek örökkön tartó dicsőséges s boldogságos országot állítson. Igen, — Péter s vele az a kicsiny csapat, mely hazátlanul, küzdve, nélkülözve ott bolyong az idegenben, egyellen boldogító, édes remény, Izrael reménye beteljesedésében bizva s keresve hőséges kárpótlást, ez a csapat most épp' ott Caesarea Philippi előtt, a hol a nép csak imént esküdött hűséget a földkerekség urának Tibérius római császárnak, — azt a szelidlelkű, alázatos Mestert, azt a minden nélkül való szegény ácsfit az egész világ királyának, igen, még Tibérius római császár urának is kiáltja ki.

És Jézus nem tiltakozik ez ellen. Sőt nagy szíve megilletődve felörvend. Ő tudja, hogy eme nagy hitvallás — ha nem is egészen úgy, azon képzetekkel, miket a zsidós reményben elfogult tanítványok hozzája fűztenek — alapjában lényegében igaz. Tudja, hogy valóban ő a Messiás, a Krisztus, mert érzi s folyton hallja a néki megnyílt égből aláhángzó isteni szózatot: „Te vagy az én szerelmes fiam, kibem gyönyörködöm!” Azért Péter hitét s nagy hitvallomását legott igazolja mondván: „Boldog vagy te Simon, Jóna fia, mert nem test és vér jelentette meg ezt neked, hanem az én Atyám a mennyekben!” S egyszersmind szigorúan meghagyta mindnyájuknak, hogy hallgassanak s ne mondják senkinek ki legyen ő, az embernek fia, mert nem jött még el az ő ideje, — az ő útja gyalázon át visz be a dicsőségbe.

És legott bele fog, hogy ezt a titokzatos dolgot megértesse velük. Érezte, hogy ennél nehezebb feladat előtt még nem állott. Azért csak úgy példálódzva érintgeti, burkolgatva jelentgeti a keserű igazságot, hogy „az ember fiának Jeruzsálembé kell mennie, sokat szenvednie és megvettetnie a vénektől, a főpapoktól és irástudóktól, sőt megöletnie és harmadnapra feltámasztatnia.”

Mindhiába! A tanítványok nem értik ezt a beszédet. Ők az első kijelentés hatása alatt szinte extazisba esve rejtelmes édes álmoképet szövögetnek. Mintha már nem is ezen, hanem ama más világban volnának: a Messiás örökké tartó boldogságok világában, a megígért országban! Léleekben már látják, mint dőlnek romba a föld összes világhatalmai, köztök maga a hatalmas római birodalom is, mint semmisülnek

meg a heródiánusok, a procuratorok, a papi fejedelmek s mint áll elő romjaikon s romjaikból a várva várt messiási ország, mint ül Dávid örökébe, királyi székébe oda fent a szent városban, a dicsőséges Jeruzsálemben az ő megvett Mesterük, mint bontja ki az egész földkerekség felett véget nem érő királyi hatalmát, mint tart ítéletet az összes népek felett, mint gyűjti egybe maga köré saját népét s mint országol velök a tizenkettővel egyetemben a tizenkét törzs felett — boldogságban, békességben, hatalomban s örök dicsőségben.

Erről álmodoztak. Azért örömmel hallják, hogy Jeruzsálembé kell immár menniök, — de a szenvedés, megvettetés, mi több a halál bekövetkezésének burkolt jelezgetését komolyan nem veszik, — ez a dolog fejükbe nem fér, sőt azon egyenesen megütköznek.

Megütközik megint első sorban a mindenkor oly fogékony, hirtelen lobbanó lelkületű Péter, „Uram! — mondja — távol legyen ez tőled, ilyesmi nem történhetik meg!”

Pedig megtörtént, mert Isten akarata vala.

Dr. Massnyik Endre.

Az egyházi adó-reform.

Hogy a magyar reformált egyház adójának természetével tisztába jöjjünk, mindenekelőtt azt a kérdést kell eldönteni, hogy az egyháztág csak az egyházközséggel, vagy pedig az országos egyetemes egyházzal is közjogi viszonyban áll-e. Az kétségtelen, hogy a tisztán presbyteri szervezet az egyháztágot csak az egyházközséggel állítja közjogi viszonylatba; itt nincs felsőbb, fokozatos közjogi szervezet s nincs közjogi egység, mely az egyes egyházközségeket összefoglalná. Az egyháztágot ilyen alkotmány mellett az egyetemes vagy jobban mondva országos egyházzal szemben nem terhelik köteleességek s jogok sem illetik. Az egyes egyházközségek a legtisztább autonómia keretében abszolút budgetjoggal élnek. A zsinat-presbyteri rendszer országos egységet jelent; az egységet lehet odáig korlátozni, hogy az a hitelvi, felekezeti és azon kérdések egységes kezelésén túl nem megyen, melyek az egyházat az állammal szemben érdeklik; vagy lehet odáig kiterjeszteni, hogy az egységes akarat az egyházi közigazgatásra és biraskodásra vonatkozó törvényhozást, vagy ezekben az ágakban magát az intézést is jogkörébe vonja. Az országos egység országos egyháztágot involvál; minek folyománya az, hogy az egyes egyháztágot az országos egyházzal szemben jogok és köteleességek illetik. Az egyházközségek tagjai

az országos egyháznak; az egyházközségi hatóságok, szervek az egyetemes alkotmány testében. A helyi autonomia ellenőrzésre, irányításra talál a felsőbb szervek működésében; autonómiája csak az országos egyháznak teljes; az egyházközségi budgetjog is természetesen korlátozást nyer.

Egyházi törvényünk 2. §-a határozottan kimondja, hogy egyházunk „zsinatpresbyteri rendszer szerint igazgatja és kormányozza magát.“ A felett lehet vitatkozni, hogy a tiszta presbyteri rendszer-e helyesebb, vagy a zsinatpresbyteri; de a ki ezt az utóbbit elfogadja, annak nem az előbbi alapján kell megkonstruálni az érveit; hanem el kell fogadni az alapot minden következményeivel. Az meg legkevésbé indokolt, hogy a következményeket elvi szempontból (?) nehezteljük. Én a zsinatpresbyteri rendszerben kifejezett egységnek vagyok a hive s mindaddig, míg az egységnek fokozatos szervei közvetlenül az egyházközségek akaratanak folyamányai, addig az egyházközségek autonómiájának, budgetjogának korlátozását nem hogy veszedelmesnek, sőt az egységben foglalt erő és rend szempontjából helyesnek tartom.

A magyar református egyházban kifejezett s törvénybe foglalt zsinat-presbyteri rendszer mellett az egyházközségek tehát tagjai az országos egyháznak s az első fokú igazgatási hatóságok szervei az egységnek; s minden magyar református keresztyén első sorban az országos egyháznak tagja s csak ennek alapján tagja az egyházközségnek; az egyén magyar református keresztyénnek születik, az egyházközségi tagság jogait s köteleességeit csak bizonyos életkorhoz kötve nyeri meg. Az országos egyház fenntartása hazánkban, hol a multban az elenyészéstől éppen az egység oltalmazott meg bennünket s a hol a vallás szabad gyakorlat államtvényi biztosítása csak azóta hatályos, mióta az állam közjogi corporationnak ismerte el egyházunk egyetemét, első rendű kötelesség. A fentieknél fogva tehát nem fogadhatom el helyesnek azt a felfogást, hogy „a mi egyházi adónk tisztán és kizárólag egyházközségi adó és nem egyetemes egyházi adó.“ Az tény, hogy az egyházi adó aránytalanul nagyobb részét a helyi szükségletek foglalják le; de azért ez a „tiszta és kizárólagos“ természetet nem bizonyítja; mert az természetes, hogy a legnagyobb számban szereplő szervek szükséglete a legnagyobb; de azért ezek a szervek mindig csak az egység szervei maradnak, az egységet mint célt szolgálják s annak alapjáról le nem téphetők míg jelen egyházalkotmányi szervezetünk fennáll.

Jelen egyházi törvényünkben ez nem jutott

határozott kifejezésre, de ide enged következtetni az a körülmény, hogy míg egyfelől a 238. §. b) pontjában „az egyházmegyei és kerületi központi kormányzat, továbbá a konvent és zsinat költségei fedezésére szolgáló adó“-ról beszél, másfelől pedig a költségeloirányzat felsőbb hatósági felülbíralása révén a fedezetben foglalt egyházi adó mértékére is positiv beavatkozást enged (252. §.) s végül a 254. §. mely már világosan beszél a felsőbb hatóságok által jóvá hagyott egyházi adóról. A 238. §-ban említett adóra ugyan szeretik azt mondani, hogy az nem „adó“ hanem „járuléka“, ha ez igaz, akkor azokban az államokban, a hol az állami adó egy összegben contingentálva vetik ki egy-egy községre s a személyenkénti tovább kivetést az illető községekre bízzák, nincs állami adó; vagy nálunk sincs fogyasztási adó, mert a város egy summában fizet az államnak s a beszédéről maga gondoskodik. Még ezekre eddig senki sem mondta, hogy járulékok. A 238. §. adói adók tehát tisztán és határozottan és pedig egyetemes egyházi adók. Az egyházközségi adók is csak közvetlen szükségleteiket tekintve, a melyekre fedezetül szolgálnak, tisztán egyházközségi; de abból a nézpontról tekintve, hogy e rész az egészet szolgálja, ezek is egyetemes egyháziak. Az egyetemes egyháznak nemcsak joga, hanem kötelessége is az egyházi adónak, úgy mértékére, mint egész administraliójára befolyást gyakorolni.

Másik fontos kérdés az egyházi „adótárgy“ kérdése. Adótárgy lehet tárgy, cselekmény, személy, a mely után az adó fizetendő. Az egyháznak a földterület nem képezvén alkotó elemét, mint a hogy az államét képezi, úgy ez, mint semmi más tárgy közvetlen vonatkozásba az egyházzal nem hozható. Csak a személy az, a ki egyháztagságánál fogva ezt a vonatkozást közvetíti. Készséggel elismerem én is, hogy az egyházi adó tisztán és kizárólag személyi adó. De személyi természete egyáltalában nem vonja ezt maga után, hogy egy egyháztagra csak ott legyen kivethető a hol egyházközségileg illetékes. Mert, ha az egyházi adó személyi adó is, de „alapja“ és pedig egyedül igazságos alapja, az egyház tag jövedelme lehet, a melyből kiadni az adószázalékot köteles, bárhol legyen is a jövedelem forrása, az országos egyház területén belül. Mihelyt az egyházi adó alapjául a vagyont vagy jövedelmet állapítjuk meg, azonnal elesik az illetékes egyházközségen kívül fekvő vagyon megadóztatásának neheztelése. A hol a személyi adó egyuttal egyenlő összegű adó is, ott természetesen sem a bent sem a kint fekvő vagyon tekintetbe nem jöhet; de már a hol percentualis,

vagy osztályba sorozásos adórendszer van, ott a vagyontárgy helye, fekvése tekintetbe nem jöhet. A kint fekvő vagyon megadóztatása csak addig tűnik fel különösnek, míg azt a téves gondolatot le nem vetkőzzük, hogy itt már merev tárgyi adóvá vált a különben természetesen személyi adó. Ez nagy tévedés; mert az adó ebben az esetben is a személyre, az országos egyház tagjára vettetik; az aztán nem tesz különbséget, hogy ezt egy olyan egyházközség veti ki, a melyekben az adóalany nem illetékes; mert hiszen kivethetné és beszédhetné a külbirtok után az illetékes egyházközség is, mint a hogy az értelmezés megközelítőleg a gyakorlatban előfordult s az illetékes egyház a 75% adót a külbirtok után is kivetett. És a míg ez a törvényben is így nem rendeltetik világosan, kifejezetten is kötelezően, addig az aránylagos teherviseléstől messze fogunk állani. Azzal kell tisztába jönni, hogy nem a földbirtok, mint ilyen, hanem mint az egyháztag jövedelmének forrása jön tekintetbe. A birtok utáni adónak a birtokos lakóhelyén kívül kivetését és beszédését az adójövedelemnek arányosabb megosztása indokolja. Az egyházi törvények 238. §. b) pontja, a 252. és 254. §-ok az egyházközség budget jogának megszorítását foglalják magokban. Ez a megszorítás nagyon is helyes; mert a feltétlen budgetjog megadása egy legalsóbb fokú szervnek, egy lenne azzal, hogy az életműködésre feltétlenül szükséges eszközök megszavazása, vagy megtagadása az egyházközség sokszor szeszélyes hangulatának dobassék oda játéktárgyul. Ez által a megszorítás által az egyházi autonomia nem szenved, csak felsőbb régióba emelkedik; s az egyházközségek akaratán felépült közigazgatási szerv kezelésébe megy át az alkotmányosság teljes biztosítékai mellett. A mit a 245. §. mond, az nem a budgetjog érintettségére vonatkozik, hanem az adózás módját hagyja az eddigi gyakorlat alapján érintetlenül. Nem volt tehát a budgetjog eddig sem érintetlen és mikor a konventi törvénytervezet ezt a budgetjogot még mélyebben érinti, csak a régi nyomon halad s a szükség kényszere által taszítatva tesz egy további lépést és pedig rövidet. A tervezet kötelező adókulcsot csak azokra az egyházakra nézve állapít meg, a melyek az ugynevezett adózási alap segélyét akarják igénybe venni. A tervezet 299. §-a az egyházközségek szabadságára bizza, hogy igénybe kívánják-e venni a segélyt, avagy nem. Pedig ott, a hol a mai állapot tarthatatlan, a hol a romlás tünetei félremagyarázhatatlanul jelentkeznek, ott a felettes hatóságnak kellene köteleességévé tenni, hogy a törvényben megállapított adórendszer

életbeléptetése mellett a segély igénybevételére a romlásnak indult egyházat kötelezze; feltéve, hogy az ajánlott rendszer menne törvénybe, annyival is inkább, mert ezt a csudálatos rendszert aligha fogja egy kettő megkivánni. Ebben a tekintetben a rövid lépést pótolni kell. Pótolni kell továbbá azzal, hogy az adókiivetés alapjául az állami egyenes adók összege, adókulcsképpen annak bizonyos (még most egyh. közsélegileg meghatározandó) százaléka, az adófizetés eszközéül a készpénz teendő kötelezővé egyöntetűen és egyetemesen az egész magyarországi reformált egyházban. Fájdalom, hogy a kívánt mértékig a mostani zsinat nem toldhatja ki; mert az 1848. XX. t.-c. ügye elintézetlen lévén, ez a zsinat az adózási rendszer megállapítását kénytelen attól elválasztani. De annyit mindenesetre meg kell tennie, hogy a jövőre nézve határozott állást foglaljon el s az 1848. XX. t.-c. végrehajtását az egységes adókulcs megállapításával kombinálja. Csak úgy lehet az állami beavatkozást kizárni, ha az egyetemes egyház fedezetlen szükségéhez és a jövőre fejlődés biztosításához igényeltetik a segély, tehát ha nem az egyes egyházak kerülnek segélyezési viszonyba az állammal. Ha a zsinat határozott és a jövőt teljesen biztosító állást akar foglalni, úgy tökében kell az állami segélyt kívánnia, mert egyházunk ezt a tőkét biztosabban tarthatja kezei között, mint az évi segélyt; azt ingatlanok vásárlására fordíthatja; a mi, míg egyfelől a nemzeti vagyonnak magyar kezekben, magyar célokra való fordítása szempontjából kiváló jelentőségű, másrésről a nagyobb conceptiók előtt szabad tért nyit. Az állami segély nagyságát a róm. kath. egyház vagyonához mért arány szerint kell megállapítani; ezt indokolja az a tartozás is, melylyel egyházunkkal szemben a multban tett szolgálataiért az állam el van kötelezve, indokolja a jelenben különösen az oktatás terén az a nagy feladat, melyet az állam helyett egyházunk olyan dicsőségesen teljesít. Az államnak attól a beavatkozásától, melyet államellenes magatartások esetére egyházunkkal szemben magának biztosítana, éppen a magyar állameszmét fenntartó magyar református egyháznak van legkevesebb oka tartani. A ki a fentebb említett arány szerint kiadott államsegély kellemetlen revíziójától fél, annak igen kevés bizodalma van az igének egyházunk által legtisztábban képviselt erejéhez; szerintem a lehetősége is ki van annak zárva, hogy egyenlő anyagi viszonyok mellett velünk bármely egyház is versenyezhetnék. Ha pedig ilyen viszonyok mellett is hanyatlás lejtőjén haladnánk alá, úgy jobb is volna végleg feladni a küzdelmet, mert

akkor bebizonyulna, hogy eszméink életképessége tetszhalál.

Az egész törvénytervezetben legsarkalatosabb hiba a 299. §. által kontemplált adókules; a maga fogyó százalékával. Más helyen elmondtam és elmondták e felől sokan már a maguk elítélő véleményét. Most csak azzal a támogató érveléssel akarok foglalkozni, hogy a szigorúan aránylagos, tehát egyedül igazságos adókules az egyházi kötelék felbontására vezeti a vagyonosabbakat. Mindenesetre szembeütő a vagyonos osztály egyházhoz ragaszkodásának kiesnylése, a mi ebben az érvben nyilván benne van. A szegény igazságtalan adóval terhelt is kitart egyháza mellett; a gazdag az igazságos adó mellett oda hagyja egyházát. Szinte kinálkozik betűszerinti értelmezésre az evangélium mondása: „a szegényeknek az evangélium prédikáltatik” és hogy „könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak a mennyországba.” A megkülönböztetés nem keresztyéni elv; ha a felekezetenküli állam az adóztatás terén egyforma szigorú és kiméletet gyakorol gazdaggal, szegénnyel szemben, vajjon hogy tud számolni a nála eltett isteni igazságokkal a reformált keresztyén egyház, megtartván s törvényben decretálván a megkülönböztetést: szegényekkel szemben szigorú, gazdagokkal szemben kiméletet. Bármennyire bizonyítgassák is, nem vagyok képes elképzelni olyan egyháztagot, a ki az aránylagos teher miatt el tudná hagyni egyházát. Ha pedig akadna ilyen gyászjellem, elvesztésével, mint a rothadt tag elvesztésével, egyházunknak csak nyeresége lenne. A szigorú aránylagosság mellett is az egyháztagok zömén fog nyugodni az adóügyi politika sulypontja; mert édes kevés azoknak az egyháztagoknak a száma, a kiket a középirtokon felül áldott meg az Isten. De fordítsuk meg a dolgot. Ha az igazságtalan teher megosztás miatt a zöm hagyná ott az egyházat; vajjon miként boldogulna azzal a néhány erős hitűvel (?) a ki a századikból már sajnálja azt, a mit az elsőből kiadott? Nincsen olyan igazság, melynek első fellépése, valósulásának első pillanata elégedetlenséggel ne találkozónék; de ez az elégedetlenség az idő haladtával még rohamosabban fogy, mint a tervezet százaléka az összeg emelkedésével. Ha az igazság jelentősége olyan, hogy „fiat justitia pereat mundus”; miért ne érvényesítenénk, mikor biztos a kilátás ama szálló ige illetén módosultára: „fiat justitia, prosperat ecclesia.”

Hajduszoboszló.

Dr. Baltasár Desső.

Észrevételek a leendő egyházi törvényekre.

Nem céloim a jelen tervezettel most bővebben foglalkozni, — csakis a legszükségesebbeket említem, — hiszen kész tervezet áll előttünk, a melynek megvitatása oly rövid időre van összeszorítva, hogy ezt a gondolkozó fő egyszerre átlátni, felfogni, eszméit kifejteni, hogy ezek, hozzászólások által tisztázódjanak nem hogy nem képes, de nem is tudhatja.

Pedig ennek a megvitatásnak szükségességét látnám én most is, de a rövid, mondhatni záros határidő erre nem elég lévén, bátran mondom hogy: a jelen törvénytervezetben a jövő „Egyházi törvényeket” látom, úgy, a mint ez most van, minden változtatás nélkül — legfeljebb némi styláris módosítás lesz eszközölve rajta! — a magyarországi református keresztyén egyházra kötelezőnek, elfogadottnak lenni.

Ezek után áttérek a tervezet egyes §-aira, — a mikor az idézett számok, mindig a jelen tervezet §-ra értendők.

1. §. „A magyarországi evangélikus református keresztyén egyház . . .” stb.

Már maga az el, illetve a megnevezés sem helyes! Mert, ez az *evangélikus református* név, egészen új keletű; valami ficamodott izlésű és a magyar nyelv szabályaival teljesen hadilábon álló falusi jegyző találhatta ki (biztosra veszem hogy nem református vallású volt!) a polgári házasság *bejövetele alkalmával*, — restelvéni leírni a *kihirdetési lapra* a vőlegény s menyasszony vallását: „*evangélium szerint reformált*” hanem írta egyszerűen, mintegy előre érezvén a „*közigazgatás egyszerűsítését*” (a mi inkább többszörösítés!) „*evangélikus református!*”

Hagyjuk, illetve hagyják el a zsinati atyak ezt az újabb nevet, s legyen a mi egyházunk tisztán: „*református keresztyén egyház*” vagy, ha ez nem talátnék helyesnek, maradjon az meg úgy, mint volt a lefolyt tizedben „*evangélium szerint reformált*”-nak, így legalább leendő egyszer valahára, végleg megállapított nevünk.

Ne válogassunk — kérem! — a nevekben, minden tizedik esztendőben, mert utoljára megérjük azt, hogy magunk sem tudjuk, hogy: hogyan? minek s miképpen? nevezzük magunkat. Már pedig a végleg megállapított névre éppen most van a legnagyobb szükségünk, mikor a jezsuita invasio és a klerikalizmus annyira dühöng vagy akár dühöngeni ellenünk; nehogy azzal vádoltassunk általuk, hogy még nevünk sincs, illetve nem tudjuk magunkat miként nevezni.

3. §. „ . . . az alkotmányos uton létre jött magyar és erdélyországi régibb törvények, jelesen . . . itt közbe tenném . . . a bécsi és linci békekötéseket becikkelyező 1608-iki 1-ső, 1647-iki 5-ik és az 1790/91. évi XXVI. t.-c. . . .” stb.

10. §. „f” pontjában közé teendő: „Missiói s mindazon amerikai magyar református egyházak, melyekben . . . stb. . . . egyesítették.

27. §. „a” pont teljes egészében megmaradhat, de végül oda teendő: *ki tisztességes polgári és családi életet él s magán vagyona van*” ez utóbbi passzus vonatkozással van a tervezet 44. §-ára, sőt azt meg is kívánja.

31. §. Teljesen kimaradhat.

38. §. Presbyteri gyűlés rendszerint évnegyedenként tartatik, a mely nyilvános, hozzá teendő.

39. §-hoz, hozzáteendőnek vélném, mind a mire

igen sok és nagy szükség van: „*ha pedig a presbyter a gyűlésen tiszteletlenül viselkedik s az egyházi felsőbbség rendeleteinek ellene szegül s széksértést követ el, így büntetendő.*“

40. §. Nagyon hosszadalmas.

48. §. „A ki előbbi egyházközségéből más egyházközségbe teszi át lakását . . . közbeteendőnek tartom: *mind eltávozását, mind letelepedését, az egyházközség elnökségének jelenteni tartozik s hat heti ott lakás után . . . stb.*“

Ez alapon az egyházi adókiivetés vagy szedés, egyszóval az adókezelés, s a gyülekezet lélekszámának pontos nyilvántartása meg leend könnyítve.

62. §. „e“ . . . vegyes házasság megkötése előtt a gyermekek vallására nézve egyházunk kárára szándékoznak egységet kötni — közbe tennem — *mi, hogy elkerültessek, ez egvezség megkötése körül felmerült bármiféle költség, irás, vagy bélyegdíj az illetékes egyén egyházközsége pénztárából fedezendő . . . stb.*

Igen sokszor megtörténik, hogy éppen a szegény ség az az ok, mi a vegyes házassulandókat akadályozza születendő gyermekeinek egyházunk javára leendő elkötelezésére.

Ez üdvös intézkedést a hevesnagykunsági reform. egyházmegye 73/898. kjkvi. számú végzésében már régebben ajánlotta az egyházak presbyteriumainak — s éppen a tiszazugi lelkészi kör indítványára, — a hol ez eszmét abban az időben proponálni szerencsém volt, s hogy ez indítvány megtermette gyümölcsét, mutatja a példa, az eseteknek a száma.

Vagy, ha itt e §-nál nem lehetne ezt alkalmazni, illetve ebbe beilleszteni, felvehető lenne a tervezet 86. §-ának B) „d“ pont harmadik bekezdése végén; különben az mindegy akárhová, csak hogy fel legyen véve.

78. §. „b“ pont. „Missiói lelkészek — *ide számíthatnak az amerikai magyar reform. egyházak lelkészei is — kik az országos . . . stb.*“

84. §. „A missiói — *így az amerikai magyar reform. lelkészek is . . . jogviszonyaikra . . . stb.*“

Egyszóval: az amerikai ref. lelkészekről sem kell, illetve nem szabad megfeledkezni, mivel azok teljesítik a valódi missiót.

86. §. „A“ Itt általánosságban csak azt ajánlom és nagyon is megszívelendőnek tartom, hogy az Isteni tisztelet rendje a legapróbb részletekig, mindenféle alkalomra végleg megállapítandó, úgy, hogy az egyöntetű legyen az egész országban s minden lelkész a megállapított rend szerint legyen köteles eljárni.

Mert p. o. lehetetlen helyzet az, hogy míg az egyik egyházkerület p. o. az urvacSORAOSZTÁSÚAL ÍGY, a másik már másképpen jár el.

A 86. §. „A“ „b“ harmadik pontja teljes egészében törörlendő.

91. §. „A lelkészek . . . feleségül *evangélium szerint reformált* nőt vegyenek — közbe teendő — *ugyanaz kívánatik a tanítóktól is*“ . . . stb.

95. §. „A lelkészek . . . rendszeres egyházi ruhát viseljenek.“ — ?

Milyen az a rendszeres egyházi ruha? talán a salon kabát, attila, vagy mi? melyik legyen hát? vagy milyen legyen hát? ez okvetlen megállapítandó!!!

112. §. Ha zsinatpresbyteri alapon állunk — mint a hogy tényleg állunk is! — úgy az egyházmegyei ügyészt is az egyházak presbyteriumai válasszák — így leszünk szerény s igénytelen véleményem szerint — következősek magunkhoz.

165. §. . . . az egyetemes konventnek nemcsak joga van *de kötelessége is* üléseit . . . stb. tartani.“

167. §. „g“ pont „Vezeti és intézi — *a hazai és az állam-kormányval egyetértve az amerikai missiói ügyeket.*“

Fel kell venni — szerény véleményem szerint — ezen passust, mivel 1902. évi november 25-ki konventi jegyzőkönyv 28. sz. végzés 3-ik pontja szerint, a magyar kormány sem zárkózik el ezen felette igen fontos ügy „*a magyar irányu mozgalom kezdeményezése*“ előtt.

Annival inkább fel kell ezt venni, mivel ugyan-csak e törvénytervezet, 200. §-ának második bekezdésében a lelkészi minősítésre vonatkozólag intézkedik — habár csak néhány rövid szóban — az Amerikában szolgáló lelkészekről is.

Méltánytalanság lenne — szerintem — a zsinati atyáktól, illetve a zsinattól, ha az amerikában szolgáló lelkészek helyzetéről, — azok mostani semmis állapotának a zsinati törvényekben leendő meghatározásáról megfeleledkezniének, — mert ők valóban, tagadhatatlanul igen fontos missiót teljesítenek a református magyaroknak magyarságukban s ez által református hitőkben megtartatása s megmaradása érdekében.

Ne legyenek ők — az amerikai reform. lelkészek! — az egyetemes magyar reform. egyháznak ebből kifolyólag a lelkészi karnak számkivetett tagjai.

Egyszóval, az amerikai lelkészek is azokban a jogokban részesítendők, a melyekben a hazaiak, természetesen, ha kötelezőnek ismerik el magukra és egyházukra az alkotandó törvényeket.

Ha pedig ezt elismerik — és én tudom, hogy el fogják ismerni! — akkor a 312. §. d) pontjába beillesztendő lenne: „Magyarország határain belől és a társországokban, vagy azokon tul fekvő keleti és déli államokban és *az amerikában* elszórva élő hitfelek *lelki* gondozása . . . stb.“

Ugyancsak a 312. §. e) pontjába beillesztendő lenne: „a hivatalviselésre képtelenné vált lelkészek országos lelkészi nyugdíjintézetének — *melynek az Amerikában működő lelkészek is kötelezett tagjai stényleges működésüket az amerikai Board of Home Missions elnöksége igazolja* — az országos lelkészi özvegy-, árva gyámintézzettel kapcsolatosan segélyezése.“

E dolgokat tartottam egyelőre szükségesnek megemlíteni — a többről később! — melynek megszívlelését a zsinatnak, illetve a zsinati atyáknak nagybecsű figyelmébe ajánlani van szerencsém!

Tisztelettel lévén, Rákócifalván, 1903. márc.

Szentmiklós József.
ev. ref. lelkész.

KÖZÉLETÜNK.

A kolozsvár. Ref. Theol. Fakultás Theologus körének, a főtiszt. és mélt. egyh.-ker. közgyűléshez benyújtott kérése a lelkészi minősítés megváltoztatása tárgyában.*

Nagytiszteletű egyházmegyei közgyűlés!

A konventi lelkészminősítő, segéd és helyettes lelkészekre vonatkozó, ránk nézve terhes s szerény véle-

* Nem mondhatjuk, hogy ez emlékirat okoskodásával min. denben egyetértünk; ellenkezőleg sok kifogásunk van az ellensőt itt-ott még a tenorja ellen is: azonban azt sem tartanók helyesnek, ha e memorándum felett szó nélkül napirendre térnénk. Elvégre is a jövő az ifju nemzedéké s ez a nemzedék feltétlenül megérdemel annyit, hogy óhajait köztudomásra hozzuk s a menyire lehet, azokat az illetékes körök figyelmébe ajánljuk. Szerk.

ményünk szerint egyházunkra is igen könnyen veszélyessé válható törvényjavaslatok ellen a többi theológusokkal kapcsolatban actiót indítottunk, s ebből kifolyólag a főtiszt. és mélt. egyházkerületi közgyűléshez is tiszteletteljes beadványt intéztünk.

Mint hogy „Theologus kör“-ünk elhatározta, hogy e beadványt a nt. egyházmegyékhez is elküldi, ezen határozatnak most eleget teszünk s egyúttal mély tisztelettel fölkerjük a nt. egyházmegyét, hogy hathatós szavával ügyünket a kerületi közgyűlésen is támogatni méltóztassék.

* * *

„Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! Kicsiny-ségünk tudatában „felve szözlünk meg,“ érezve a convent lelkészminősítő javaslatának szinte elviselhetetlen súlyát, mely mi reánk és egyházunkra nehezedik. Magunk elé képzeljük a törvénynek egész életünkre kiható szigorúságát, a keservesen érezhető nyomorúságokat s mindezek elnyomják bennünk a félelmet s zörgetésre kényszerítenek. Fölemeljük hát esdő szavunkat s mély tisztelettel kérjük a főtiszt. egyhk. közgyűlést, hogy böles belátásával, szavának súlyával foglaljon állást a conventi javaslattal szemben.

Midőn eme tiszteletteljes kérésünket benyújtjuk, egyúttal legyen szabad szerény véleményünket is e kérdésről röviden elmondani.

Előre bocsátjuk, hogy mi szívünk egész lelkesedésével jöttünk e pályára, s agyunk minden erejével törekszünk is a szükséges előképzettség megszerzésére.

Tudjuk magunk is, meg vagyunk győződve, hogy e pálya nehéz, hogy ez ut göröngyös, de hallottuk Mesterünknek, a mi Urunknak hozzánk is intézett szavát: Az én terhem könnyű s az én igám gyönyörűsége. Eljöttünk hát e felseges hivatalra s szinte égünk a vágytól, mihamarább beállni a szőlőmunkások sorába.

Nem szükkörű érdekből beszélünk hát, midőn a célba vett s reánk nézve súlyos, egyházunkra pedig igen könnyen veszélyessé válható minősítési javaslat ellen fordulunk.

Igazságtalannak s egyúttal célszerűtlennek is tartjuk e javaslatot! Igazságtalannak, mert holmi singgel kimért, megszabott pensumnak bevágására és folyékony elfuvására fekteti a súlyt.

Föltehetjük azonban teljes joggal a kérdést: „vajjon a szájnak betüdaráló készségét követi-e mindenkor a szívnek, a léleknek teljessége s a gyakorlati használhatóság!?“ S ha pár levélnyi cursusból „jelesen“ taksáltatik valaki, míg ugyancsak jeles mértékben hiányzik nála a széles látkör, a józan belátás, az önállóság, vajjon az élet küzdterén nem fog-e sorsa fölött elkeseredni az ilyen, látva, hogy ama jelesen taksált tulajdonokkal még nem boldogul. S viszont az elégséges osztályzatú, ha azt látja, hogy az a másik, kinek látköre sokkal szűkebb az övénel: boldogul, míg őt a minősítés legszebb reményeitől, talán boldogulásától fosztotta meg — nem tör-e ki szívéből önkénytelenül is a keserűség, nem fog-e fölsóhajtani: „bár ne tudnám azt, a mit tudok, hanem inkább azt, mi a bema-golt leckéből megmaradt volna fejemben, jobb volna az a kevesebb!“

És feltehetjük még azt a kérdést is, hogy vajjon elérte-e célját a minősítési törvény; hisz szinte *negyedszázados multtal* dicsekedhetik. Azonban bátran kimondhatjuk, hogy egyébbel nem is dicsekedhetik, *csak multtal*. Célja mindenestre az lehetett, hogy a lelkészi hivatalra *készülőket* nagyobb munkára sarkalja, a

szolgáló lelkészeknek pedig az előmenetelt biztosítsa. S nézzük, hogy allunk?

Nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy egyetlen theologus sincs olyan, kit a minősítő törvény ambiciónálna, ösztönözne mélyebb tanulmányozásra. Istentől kapott tehetségével és igyekezetével mindenki dolgozik annyit, a mennyit tud, de oly messzire előgondolni, talán még eszünkbe sem jut. De meg ezen kívül van elég buzdító, ösztönző dolog, a mi inkább megteszi a maga hatását, mert közelebb áll hozzánk. Ilyen a kedvezménynyújtás, vagy elvonás, a legatíó-választás stb. A ki ezekre nem tekint, amarra sem néz, kire pedig ezek megteszik hatásukat, annál semmi szükség a minősítő törvényre. Különben is, a kik törvénynek szigorával akarnak minket tanulásra sarkalni, azokra kimondhatjuk, hogy talán sohasem volt rájuk hatással az isteni bölcsesség mélységének, nagyszerűségének hatása, s nem ismerik azon erőt, mely a lelkeket foglyul viszi a Krisztusnak. De tegyük föl, hogy e törvény hatása alatt emberfölötti erővel veti magát valaki munkára s tanul szorgalmasan, tanul kitartással évek során át. Ekkor jön a vizsga s vajjon a véletlennek játéka, vagy éppen egyik-másik tanárnak szeszélye (hisz emberek ők is!) nem fosztja-e meg legszebb álmától, nem tépi e szét illuziójának arany fonalát, nem vágja-e be előtte a haladás útját s nem tölti-e meg szívét, lelkét kimondhatatlan keserűséggel, nem sebzi-e meg szívét gyógyíthatlanul örök időre? Hisz van erre példa, fájdalom elég. Van a multból és a legközelebbi jelenből egyaránt. Ne érintsen senkit érzékenyen, ha a Debrecenben lefolyt mult őszi vizsgákra s annak egy *áldozatára* mutatunk rá.*

És nézzük továbbá, vajjon künn az életben biztosítja-e e törvény az érdemnek a kellő és tervbe vett előmenetelt? Vajjon nem úgy van-e, hogy a hivek ugraszólva semmibe se veszik a „rubrikák“-ba szorított érdemet, hanem mennek saját belátásuk után; vajjon nem úgy van-e, hogy ilyenformán háttérbe szorul az, a ki első volt a jelesek között, és „dicsősége tanárainak és társainak egyaránt“

Ugy-e bár, hogy felakad a törvény, a maga éles, gyakran szórszálhasogató distinctióival és körömfont, görbe s-ával? Bizony elmondhatjuk a latin költővel: *Difficile est satyram non scribere*, ha a minősítési törvényre s arra gondolunk, hogy mily fényesen rácafol a nagy gonddal kicirkalmazott elméleti igazságokra a gyakorlati élet a maga keserű, de való igazságával!?

Azt mondják, hogy az iskolából nem lehet azonnal önálló s talán népes gyülekezet élére állani. Ige, plane ha papképzésünk gyakorlatiatlanságára gondolunk. Itt fölvetethetők ugyan a kérdést, hogy hát ennek keserves gyümölcsét mi vegyük el, mi szenvedjünk meg érte? De nem! Erről hallgatunk.

Csak azt kérdjük, hogy vajjon a két vizsga letételével hány ember kerül *azonnal* önálló gyülekezet élére? Nem azt tanítja-e a tapasztalat, hogy „átlag 6—8 helyen kell zörgetnie egy káplánnak, míg valahol a nép, a választók szeszélye, bizalmával megtisztelti s lelkésznek megválasztja.“

* Hát ez már miféle mumus! Ugyan kedves ifjak ne ül-jetek fel egyszerre minden ostoba hirlapi kacsnak . . . A vizsgálatoknak ugyan rendesen meg szoktak lenni az „áldozatai“ . . . mert hiszen az a legtermészetesebb, hogy a ki korhely és nem tud, — az elbukik; de hát egy az, hogy ez csak Árkádiában képzelhető másképpen . . . más, hogy az a szegény káplán-ember, a kire itt valószínűleg célzás van, éppen nem a vizsgálatok áldozata ám! Az ilyen dolgot emlegetni nem szokás s célra úgy sem vezet, mert bizony a ref. theologustól továbbra is komoly készüléket várunk. A ki tudományos pályára lép, annak legelső és legkomolyabb kötelessége a tanulás. Szerk.

Vágjuk le hát e 22 éves fattyuhajtást egyházunk fájáról, melynek nemesak gyümölcsét apasztá és izetlenít meg, de lombkoronájának szépségéből is oly sokat levont. Ha Svájc, Németország stb. ilyen törvény nélkül is elevenpezsgő egyházi életet tud teremteni, theologiai tudományokat művelni, irodalmat cultiválni, akkor miért ragaszkodunk mi hozzá oly göcsösen, mi, kiknek nem hozott e törvény sem eleven egyházi életet, sem theologiai irodalmat és tudományt, mi, kiknek nem hozott egyebet bántó keserűségnél, hátránynál és kimondhatatlan kárnál, nem szült egyebet, minthogy az amugy is rögs pályától visszariassa az ambiciosus, a tehetséges ifjaknak nem kis tömegét!

Panaszkodnak a papképzésre s nem minden guny nélkül beszélnek igen sokan a kálvinista lelkészek tudományosságának nagy hiányáról. Joggal, vagy a nélkül állítják-e mindezt, erről nem szólunk. De egy igaz, s ez az, hogy a papképzés nivóját — egyházunk vesztélye nélkül — csak úgy lehet emelni, ha a cél elérését a „kenyérbe” jutást gátló akadályokat lehetőleg megszüntetjük. Miért menjek — mondják sokan — a papi pályára, hisz 12 évi kinlódás után is csak „240 korona jövedelem” helyeztetik nekem *kilátásba*. (l. conventi előmunkálásokat.) Pedig micsoda torturákon megy keresztül egy kálvinista pap? A hosszas tanulás után jön a bizonytalan eredményű vizsga, hol kap képesítő osztályzatot, homlokára süttöt — gyakran szégyen — bélyeget, mely mutatja, hogy te erre, — te meg arrafelé mehetsz. Ezután jön a kapott jogérvényesítése, a pályázhatás, mintha *megkísért*, esetleg candidálják, s ha a szerencse Istenasszonya megkönyörül rajta s tenyerébe veszi, akkor talán meg is válasszák.

S mindezek után hova jutott? Egy nagy felelőséggel járó, nehéz állásba, mely munkát s mindig csak munkát ad, de annak külső jutalma nélkül!

Hát ez egy cseppet sem lehet biztató, kecsgetető és vonzó, plane a mai kor gyermekére, mikor látja, hogy ugyanannyi tanulással tanárnak, orvosnak, ügyvédnek is mehet, hol nincs annyi tortura, nincs minősítő törvény, de van tekintélyes állás s nagyon gyakran fényes jövedelem is.

S kérdjük, vajjon nem sokkal hasznosabb volna-e egyházunkra is, ha a *papképzés nivóját* emelnénk, mit csak a tehetségesebb tanulók bevonásával lehetne keresztül vinni; ezeket pedig bevonni talán mégsem lehet a jövőt eltakaró, a célt akadályozó barrikádok emelésével?

Mindezek után azon alázatos kéréssel járulunk a főtiszt. egyházkerületi közgyűléshez, méltóztasson a conventi javaslattal szemben állást foglalni, illetve annak kereteit tágítani és súlyát könnyíteni; mert a mostani javaslat még súlyosabb, még elviselhetetlenebb a régiénél, hisz a jó és elégséges osztályzatutól azt kívánja, hogy szolgálati éveinek *hason felét* rendes lelkészi szolgálatban töltse el, ha első osztályu egyházba a *pályázást* még csak megpróbálni is *akarná*!

Nem kívánjuk mi a teljesen szabad választást, hisz valaminemű sorrendre s így „bizonyágtételre” csakugyan szükség van, hisz e nélkül valóban a véletlen játéka lenne egyeseknek emelkedése, avagy süllyedése: bizonyáglevelet pedig csak azok adhatnak valakinek, a kik ismerik az illetőt.

Mi csak azt kérjük főtiszteletü egyházkerületi közgyűlés, hogy a kalkulusunak *ne legyen külső gyakorlati értéke*, hanem a szolgálati évek alapján állítsák föl a korlát. Lenne két osztály: 3000 koronán felüli

és aluli, s míg a 3000 koronán aluliba a 2-ik papi vizsga után azonnal, addig a 3000 koronán felülibe csak 5 évi lelkészi (akár rendes, akár segédlelkészi) szolgálat után pályázhatna bárki.

Igy aztán nagy, népes egyházakba csakugyan megfelelő, tapasztalt emberek kerülnének.

Főtiszteletü egyházkerületi közgyűlés!

Midőn ezen, — ránk nézve épp oly terhes, mint egyházunkra célszerűtlen, sőt igen könnyen veszélyessé válható javaslatra hívjuk föl figyelmét, egyuttal nem hallgathatunk el egy másik nem kevésbé fontos, nem kevésbé sérelmes javaslatot sem.

Ertjük a segéd és helyettes lelkészekről szóló conventi javaslatot.

Itt csak megemlítjük a 199. §. azon intézkedését, mely szerint a külföldön töltött egy év beszámíttatik egy segédlelkészi szolgálati évnek s e mellett a 263. §. kiköti, hogy valaki csak akkor bocsátható 2-ik papi vizsgára, ha egy évig segédlelkészkedett. Tehát ezzel akadály állítatik a magasabb képzés, a külföldre menetel elé.

Ugyancsak említést teszünk azokról is, hogy a mostani javaslat szerint helyettes pap csak a 2-ik vizsga után lehet akárki.

Azonban már mint határozott sérelmet említtjük föl azon tervbe vett intézkedést, hogy a segédlelkészeket *ki akarják szolgáltatni teljesen* a rendes lelkész *kénye-kedvének* s azon szolgálai, gépies intézkedést *akarják foganatosítani*, hogy a segédpapot az ő tetszése, vagy *érdeke* ellenére, sőt minden megkérdezése nélkül, mint valami postai csomagot, vagy vasuti hivatalnokot ide-oda dobáljanak. Nem, e lelketlen, e száraz bürokraticus törvény már csakugyan nem illenek a mi szabadságot hirdető evangéliumi egyházunkhoz! Ez méltó a magát csalhatatlannak hirdető római pápához, a magát egyedül üdvözítőnek tekintő pápista egyházhoz, de hogy a pap nálunk is egy botnak tekinthessék, melyet a szoba egyik szögletéből a másikba állíthatnak, ez még gondolatnak is merész, s kiszámíthatatlan *fejleményeknek csiráját* csempészné be egyházunk sáncaiba.

Tekintve azt, hogy a feltétlen engedelmesség, a parancsszerű kinevezés azonnali teljesítésének megtagadása fegyelmet s érzékeny büntetést von maga után, méltóztassék a főtiszteletü egyházkerületi közgyűlés meggondolni, hogy hány segédlelkész kerülne a törvénnyel ellenkezésbe már ifju koránál s az ezzel együtt járó vérmérsékletnél fogva is, részint pedig a körülmények kényszerítő hatalma alatt is.

Nem is folytatjuk tovább, mert bizunk a főtiszt. egyh. ker. közgy. bölcsességében s reméljük, hogy megfontolás tárgyává teszi a mi esdő szavunkat, a mely nem csak a miénk, de a „Pataki és Debreceni theologus ifjuság” szava is, s hisszük, hogy azoknak a teljesítésére meg is hoz minden lehetőt.

Mi csak a közfigyelmet akartuk föllépésünkkel felébreszteni, s a conventi javaslat több sérelmes javaslatára irányítani, melyek között bátran felemlíthetjük a vallás-tanári minősítési tervezet is, a mely nem egyéb, mint az aktív papi állás kevesebbre becsülése, *dehonestálása*.

Ha a figyelmet felébreszthettük s a főtiszteletü és méltóságos egyházkerületi közgyűlés kérésünket mélyreható vita tárgyává teszi, akkor bármilyen legyen is a döntés, mi nyugodtak leszünk, mert kötelességünket megtettük s meg vagyunk győződve, hogy egyházunk érdekét szolgáltuk.

Alázatos kérésünk figyelemre méltatásáért esedezve maradtunk a kolozsvári ev. ref. theologus ifjuság nevében és megbizásából.

Kolozsvártt, 1903. március hó 10-én.

Megyassai Mihály
bizottsági tag.

Kádár Géza
bizottsági tag.

Erdélyi László
bizottsági tag.

IRODALOM.

Névkönyvek.

I.

Vettük az „Erdélyi Ev. Ref. Egyházkerület Névkönyvét az 1903. évre.“ Negyvenötödik évfolyam, tehát már nem messze van az időtől, a mikor 50 évre terjedő multra mutathat vissza. A történelmi részben a marosi egyházmegye történelmének folytatását adja, a hivatalos részben közli az egyházkerületi hivatalos személyek névsorát, aztán egyházmegyénként felsorolja az egyházközségekre tartozó adatokat, u. m. az egyházosztályozását, anya-, társ-, leány-, fiókegyházi minőségét, a szorványokat, a lelkész, a tanító, a kantor nevével a hivatali szolgálati évek jelzése mellett, az iskolák minőségét (községi vagy állami), a tankötelesek és tanulók számát. Kimutatást ad a tanintézetekről, táblázatos összesítő kimutatást mutat fel az egyházkerület híveinek, egyházközségeinek, lelképásztoraik és levitainak számáról egyházmegyénként, bel-foglalva a romániai és bukovinai missiókat s a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeket is. A 2-ik táblázatban megtaláljuk a különböző ev. ref. tanítói-, kantori állások, tanítók, kántorok számának egybefoglaló kimutatását; a 3-ik táblázaton a felsőbb tanintézetek, kollegiumok és a szeretetház összesített kimutatását szemléljük; végül a 4-ik táblázat az egyházkerület községeinek népességéről számol be vallásfelekezeti szerint. Kikerekített számokban közöljük az utóbbiból a következő tételeket: ev. református vallású 422 ezer, ágostai evang. 223 ezer, unitárius 64 ezer, római vallású 344 ezer, görög kath. 832 ezer, gör. keleti 758 ezer, izraelita 63 ezer. Megnyugtató, hogy az értelmiséget reprezentálók között a reformátusok száma a legmagasabb; nemzeti tekintetből azonban eléggé le angoló, hogy a görög katolikusok és görög keletiek együtt véve másfélannyian vannak, mint a többiek. A névtár belülsoros jegyzékét is közöl az egyházközségekről, gondnokokról, lelképásztorokról, levitákról, tanítókról, kántorokról, a választott kerületi közgyűlési képviselőkről, a választott bírálókról, s más egyházi tisztviselőkről. A magyarországi protestans főhatóságok címe alatt közérdekű adatokat nyújt, majd ezek után folytatólagosan a római és gör. katolikus egyházak fejeiről, a magyar országgyűlésről, felelős magyar ministeriumról, közös ministeriumokról, a kolozsvári kataszteri igazgatóságról, m.-kir. központi statisztikai hivatalról, az E. M. K. E.-ről s az erdélyi részli közhatalóságokról is közöl közérdekű adatokat. A függelékben az 1902. évi rendeletek téra jön, a tárgy természete szerint osztályozva anyakönyvi ügyekre, iskolai ügyekre, vagyon- és pénzügyekre, lelkészek és esperesek részére kiadott vegyes utasításokra. Végül emlékeztetőképpen közli a határidőhöz kötött hivatalos teendők sorozatát. Látható ezekből, hogy e Névkönyv

nem csupán nevekkal foglalkozik, de igyekszik olyan ágazatokat is felölelni, melyeknek felvétele hézagpótló s a közszolgálat teljesítését könnyíti meg s biztosítja. A gazdag adathalmaz gondos és célszerű egybeállításáért méltó elismerés illeti Czirmay Zoltán püspöki titkárt. A nyomdai kiállítás csinos, izléses. Őszintén ajánljuk, hogy az egyházkerületünk részére szerkesztendő s rég vart névtár egybeállításában a szerkesztő tanulmányozza ezt az értékes s adatokkal gazdag névtárt, a kiállító nyomdász pedig külalak tekintetében tartson lépést a Gombos Ferencz nyomdájával. (Mar késő, mert a mi Névtárunk is megjelent, a mint azt egy másik itt következő ismertetés igazolja. Szerk.) A 300 oldalt magába foglaló munka ára 2 k. 60 fillér.

II.

Megjelent „A Tiszántúli Evangélikus Református Egyházkerület Névtára az 1903-ik évre.“ Régóta érezük a hiányát annak, hogy egyházkerületünk e nemű névtára nem állott rendelkezésre. A testvéregyházkerületek csaknem kivétel nélkül évenként szerkesztenek névtárt, s az év elején gyorsan közre is adják, csak a mi egyházkerületünk volt abban a kényelmetlen helyzetben, hogy az 5 évvel ezelőtt megjelent „statisztikai állapot kimutatása“ val volt kénytelen beérni, ha valami adatra volt szüksége. Bizony pedig 5 év alatt nem csak a tisztviselők sorában, de meg az utolsó postakban is sok változás jött létre. Örömmel fogadtam hát, — azt hiszem — velem együtt minden lelkész-társam a tiszántúli egyházkerületben a fenn jelzett című füzetet, melynek nincs ugyan megnevezve az egybeállítója, de abból a körülményből, hogy h. böszörmenyi nyomdász Szabó Ferencz nyomdájából került ki, a hol az 1898. évi is készült, melyet Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző munkájának tartottunk, következtetést vonhatunk arra, hogy ennek is valószínűleg ő volt a szerkesztője. Az új névtár tartalmát a címlap a következőkben mutatja fel: I. Névtári adatok. 1. Egyházkerületi tisztviselők és hivatalnokok. 2. Egyházmegyei tisztviselők és behivatalnokok. 3. Felső- és középiskolák tanárai, igazgatótanácsai. II. Népmozgalmi adatok. Ez a tartalom akarja pótolni a máskor s más névtárakban előforduló lapszámmutatót úgy a hely- mint a személynevekre nézve. Egyéb mutató a füzetben nem található.

A várva várt munkát már jóval ezelőtt egyik lelkész-társunk e lap hasábjain meg is sürgette. Többen pedig hozzá szólottak ahoz, hogy milyen alakban tartják célszerűnek a névtár egybeállítását, beosztását, s mifele adatok közléset látják szükségesnek. A testvéregyházkerületek névtárai is kész példaképpen állhattak a névtár szerkesztője előtt, külalak-, beosztás-, kiállítási csinosság-, izlés tekintetében volt utmutató bőven. A megjelenés fölött fentebb kijelentett örömmöm azonban nem korlátozhat abban, hogy tárgyilagos észrevételeimet meg ne tegyem az új névtárra.

A dolog el van hibázva már a cimbén. Szentestett egyházi törvénykönyvünk szerint mi még „evangelium szerint reformáltak“ vagyunk és nem „evangelikus-reformátusok.“ Hogy mi lesz a nevünk az egybehivandó zsinat megállapodása után, azt nem tudjuk. Annnyit tudunk csak, hogy még ma, a midőn ez új névtárt kezünkhöz vettük, „evangelium szerint reformáltak“ a törvényes nevünk. Ha mi magunk nem tartjuk kellő tiszteletben törvényben meghatározott címünket: nincs erőnk más felekezeteiktől sem a jogunk respektálását követelni s békén el kell tünnünk, hogy egyszer így, máskor úgy titulázzanak, lehetünk nem csak hel-

véciai hitvallástételt követők, helvéthitvallásuak, reformátusok, kálvinisták, hanem akár eretnekek vagy éppen hottentották.

Nem tartom szerencsésnek a tartalmi beosztást, mely a névtári adatokat a népmozgalmi adatoktól külön választja. Gondolom, hogy erre az eljárásra az beszélhetne reá a szerkesztő, hogy az 1900. évi népszámlálási adatokat is közölni akarta, s talán nem akarta, hogy az egyházmegyék címe alá beosztott egyházközségek lélekszámának adata külön helyet is vegyen igénybe az 1. rész 2. alatt fekvő adatok közt. Ezzel az eljárással az egyes egyházközségekre vonatkozó adat felette sovány lett, mert mindössze a lelkészek és tanítók neveinek a felsorolására szorítkozott. A megszo- kásnál fogva is egy helyen kerestük az egyházközségre vonatkozó adatot, most pedig az utolsó posta s a lelkészszáma kedvéért másutt kell kereskednünk, ha ugyan, mint látni fogjuk, el tudunk igazodni.

A „tartalom“ egyházkerületi tisztviselőkről és hivatalnokokról szól, a valóságban pedig találunk egyházkerületi tisztviselőket és egyházkerületi bizottságokat. Ez utóbbiakat fogyatékosan, mert az egyházkerületi időszaki tanács tagjainak a felsorolása kimaradt, az egyházkerületi pénzügyi bizottság névsora pedig csonka.

Itt jegyzem meg, hogy a rövidítések magyarázata sehol se található fel, s magok a rövidítések *nem szabatosak*, mert — a mint sejtem — az 1) jegy jelent lelkészt is, lakhelyet is, sőt ezt is hogy „lásd.“ Ilyen módon a 9 napon (de egyebütt is) pl. a békésbányai tanácsbírók névsorában Szell Ákos lehet lelkész Szegeden, Fekete Márton lelkész Szentesen, s ismét alább Szell Ákos lelkész fentebb, vagy lakik fentebb, esetleg lásd fentebb.

Kifogásolom, hogy sem a személy-, sem a helynevek leírásában nem következetes a szerkesztő. Ugyanazon személy nevét írja egyszer y-nal, máskor i-vel; Balogh egy helyen gh-val végződik, (l. 1. lap 11. sor) már alább 3-szor is egyszerű g; (l. 5. lap 18. 25. 28. sor) olyanok nevét, kik soha sem használnak y-t, y-nal írja. A vallástani pótvizsga felvételére megvalasztottaknak egyik helyen a nevét mondja meg, másutt csak a hivatali állást. Már vagy mindenütt név lett volna, vagy csak hivatali állás.

A helynevek leírásában követni akarta az országos népszámlálás adataiban követett s e lapban is ajánlott módszert, de ezt nem viszi keresztül következetesen, mert találkozunk ilyenekkel: Kishodos helyett Kis-Hodos, Kiskoles helyett Kis-Koles de már alább nem Nagy-Koles, hanem Nagykolcs; a 32-ik lapon Szamos-Köröd, a 80-ik lapon Szamosköröd; a 28-ik lapon Tiszaugh, a 72. lapon Tiszaug, stb. Ilyenek nagy számmal vannak. A következetlenségek sorozatához tartozik az is, hogy a 24-ik lapon van *Báka*, de már ebből a 70. lapon *Nagybáka* lett, 25. lapon Ófehértó, 70. lapon Ófejértó, 24. lapon Kálló-Semjén, 68. lapon Kállósemlyén, 21. lapon Ér-Semjén, 64. lapon pedig Érsemlyén, 22. lapon Ottomány, 64. lapon Otomány stb. stb.

Hiánya a névkönyvnek, hogy a tankötelesek számáról sehol sem ad kimutatást. Az itt várt adatokat az egyházkerületi jegyzőkönyvek mellékletében olykor-olykor megjelenő kimutatások nem pótolják.

Nagyon napirenden levő kérdés ez idő szerint nálunk a felekezetünk iskoláinak számával szemben a községi és állami iskolák számontartása, statisztikája, összehasonlítással az előző évi adatokkal. Mindezekről nem találunk semmit a névtárban. A statisztikai táblázatnak is csak összehasonlító kimutatás mellett van

jelentősége, de ennek szerkesztése ez uttal lehetetlen-ség volt a miatt, hogy éveken át nem készült névtár, bár szerintem az 5 ik évi egybehasonlítás is jobb lett volna a semminél.

Nem csalódom abban a feltevésben, hogy velem együtt megbotránkozik minden evangélium szerint reformált magyarhoni hittestvérünk a népmozgalmi adatok rovatainak sorozásában. A szerkesztő ugyanis átvette az adatokat az országos népszámlálási kimutatásból olyan sorral, a hogy ott találta. Hát azt értem, megtudom magyarázni magamnak, ha az országos kimutatásban a római vallásuak állnak legelől, a reformátusok pedig csak 5-ik helyen, s a zsidók rubrikájától csak az unitáriusok választják el őket. De hogy a mi speciális céljainkra, a mi egyházközségeink pénztára terhére készített s kiadott névtárban is ez a sorrend szerepeljen: az már erős megítélés alá esik. Hiszen itt még az a tekintet sem irányíthatta a szerkesztést, hogy a többséget respektálta, mert hiszen általában véve egyházkerületünk egyházközségei olyan polgári községekre esnek, a hol mi evangélium szerint reformált vallásuak vagyunk többségben. És ezt ki is kellett volna tüntetni egy végösszegezésben vagy pedig külön e végre egybeállított táblázaton.

Nem elég e népmozgalmi kimutatás egyik rovatában csupán ennyit mondani a felekezeten-kivüliekről, hogy „van“, fel kellett volna tüntetni, hogy ha *van*, hány van?

Nem értem, hogy az 51. 63. 67. 75. 81. 89. lapokon az utolsó 3-ik rovatban a lélekszám miért van 1901. dec. 31-ről kitüntetve, holott a többi lapokon 1902. áll? Sajtóhibának sok lenne.

Feltűnő, hogy az 1900. évi népszámlálási adat összegével szemben az utolsó harmadik rovatban kitüntetett lélekszámban több helyen nagy különbség mutatkozik. Csak egy néhány esetre kívánok reá mutatni: a 62. lapon Debrecen 52,282, a 63-ik lapon 51,872-re olvadt; tehát apadás 410; hogy lehet ez, a mikor itt a születettek száma jóval felül szokta mulni az elhaltakét? Pettyén 80. lapon 199, a 81. lapon már 300; itt meg a szaporodás az elképzelhetetlen Ugyanezen lapokon Csomaköz 257 és 128, (felére apadt le?) Hodász 695 és 530. Nagykároly 3405 és 3079, Vitka 1002 és 689 Ez azt mutatja vagy legalább sejteti, hogy ezek az adatok nem megbízhatók. Ennek fel kellett volna tűnni szerkesztés közben az egybeállító előtt s az ilyen nagy különbségek felől közvetlenül meg kellett volna kérdezni az illetékes lelkészi hivatalt, így közre adni e kimutatást nem lett volna szabad. E lényeges hiba több mint szépséghiba, mely az a nélkül is csekély értékű munkát még értéktelenebbé tette.

Végül bizonytalanságban hagy bennünket a népmozgalmi kimutatás 2-ik rovatában az *egyház neve* cím alatt követett azon eljárás, melynél fogva az anya-egyházak neve után egész sor helynév következik még sok helyen, folyószám nélkül, de azoknak csak némelyikéről van jelezve, hogy f. e. vagy l. e. vagy missio, a legnagyobb rész minden jegyzés nélkül van felsorolva, pl.: a 78. lapon a 23. sz. alatt 6 helynév, 86. lapon 17. sorszám után 3 helynév, 82. lapon 2. sz. a 7 helynév stb. stb. Nem tudható, hogy leány-, fiókegyházak-e ezek, vagy missiói kört alkotnak, vagy szórványok-e?

A mi már a sajtóhibákat illeti, ebből a szempontból bizonyos háthoronzongással kezdtem az új névtár lapozásához, mert a kiállító nyomda a sajtóhibák terén valószínűleg páratlanul áll a mi közvetlen tapasztalásunk szerint is a maga nemében. Egyik sajtóhiba-va-

dász barátunktól hallottam, hogy a múlt évi őszi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvében többet talált 200 (kétszáz) sajtóhibánál, nem is számítva azt, hogy a jegyzőkönyvi számok más-más fajta betűkkel vannak nyomtatva, pedig még nem jutott el a jegyzőkönyv végére a keresésben. Ebből a tekintetből az új névtárban haladás észlelhető, a mennyiben e 95 oldalas füzetben 25—30 sajtóhibánál alig található több, de ezek aztán szembosszantó hely- és személynévferdítések. El kellett azonban tekintenem a számjegyekről, mert azok helyességét nincs módomban ellenőrizni. Hanem aztán a népmozgalmi adatoknál ugyancsak elrontotta a dolgot, a mennyiben a páratlan lapszámú oldal tételeit 24 eset közül 8 helyen feljebb, 8 helyen alább fektette be az átelleni páros lapszámú oldalának tételeinél, már hol egy hol két hol több sor eltéréssel. Tehát a páratlan oldal adatait korrektül nem használhatjuk. Ez olyan fogyatkozása, hibája a nyomdai munkának, hogy ez magában véve elég ok lett volna arra, hogy a munka tőle el ne fogadtassék. Mert itt még az a fogás sem segíthet a bajon, hogy a füzet bekötésekor a sorokat a könyvkötő egy vonalba állítja, mert több helyen ha egyik lapot egyeztetni a sorokat, a másik oldalon már ezért nem lesz egyeztethető. A kolumnáknak a papírra való reá helyezése nagyon hibás, ezen a könyvkötő nem segíthet.

Sajnálattal kell ezek szerint konstatálnom, hogy úgy az egybeállításban, szerkesztésben mint a nyomdai kiállításban szokatlanul sok a kifogás alá eső. A nagy várakozás után egy csalódással vagyunk gazdagabbak, ha ugyan a csalódás gazdagság. Az ilyen névtárnak a természetűe olyan, hogy nem tűri a felületeskedést. A legjobb indulattal azt tanácsolom azért, hogy maga a szerkesztő vonja vissza s semmisítse meg e tökéletlen munkát; s egy újabb névtár szerkesztése kérdésében hallgasson meg másokat is, vagy kövesse a legcélszerűbbnek ismert más egyházkerületi névtárak példáját, de ilyen névtárt, primitív nyomdai munkával, többé napfényre ne bocsásson, se forgalomban ne hagyjon. Azt pedig jövőre joggal elvárja az egyházkerület közönsége, hogy a szerkesztő illessze oda a nevét a munkájára, ne küldessen szét hivatalos cím útján névtelen munkát, hanem hordozza a munka gyarlóságáért a felelőséget név szerint is.

Ss—i.

Ugyan ezen névtárra vonatkozólag vettük még a szóról-szóra következő felszólamlást:

„Nagytiszteletű tanár és szerkesztő ur!

Engedje meg, hogy sok oldalról igénybe vett becses idejéből én is igénybe vegyek csak néhány percet, s felhívjam figyelmét egyházkerületünk most megjelent „Névtárára“, hogy így felemelvén figyelmeztető szavát, az összeállító egyházkerületi főjegyző urnak tudomására jusson református szempontból erősen kifogásolandó eljárása.

Először is nézzük azt a pongyola kiállítást, a mi-ben megjelent. A boríték már utközben levált. Az iverk nem befűzve, hanem egymásra rakva, ledrótozva vannak. S ezt a fércelményt éppen olyan árba kell megfizetni, mint mikor Debrecenbe kifogástalanul készítették. Nem helyes az a sűrű apró betű sem, a melylyel az egyháznevek vannak nyomtatva. Sőt ellenkezőleg nagyobb s kövérebb betűkkel kellett volna nyomtatni. Nem helyes szerintem a beosztás sem, a mennyiben,

ha valami adatot akarok megtudni valamelyik egyháztól, azt két helyen kell keresni. Sokkal jobb volt az eddigi beosztás.

Ez azonban hagyán, hanem most jön a szerintem minden igaz református ember, annyivalinkább lelkeszben rosz érzést támasztó az az eljárás, a mely szerint II. *Népmozgalmi adatok*-nál, egy református névtárnál, egy református ember és pedig fő fő ember által szerkesztve — mert Böszörménybe nyomtatván — talán az egyházkerületi főjegyző ur szerkesztette vagy szerkesztette, az az egyház, melynek érdekében készült a névtár, az őt megillető első hely helyett, az ötödik helyet foglalja el, szerényen meghuzván magát a sarokba, az első helyet elfoglaló római kath. azután görög kath. görög keleti. ág. ev. után, kár volt már nem tenni az izraelita után.

Nem jól van ez uram! Hogy becsüljön meg bennünket idegen, mikor magunk, előkelő emberünk sem becsül meg, s egy igazán tisztán református érdeket képviselő ügyben, a hol a más felekezetek kimutatása csak mellékes dolog, a más vallásfelekezeteket előtérbe emeli, a magáét pedig mellőzi, s az azt megillető első helyről az ötödikre teszi.

Dobjuk el ezt a névtárt, adjuk vissza annak, a ki ebben a formában világgá bocsátotta. Hogy mit akart ezzel az eljárással, azt ő tudja. Remélem nem akarta ezzel a katolikus vallást előtérbe emelni, s ez által annak uralkodó jellegét a mi vallásunk felett kidomborítani?

Midőn ezt szives tudomására hozom, s kérem, hogy ne hagyja szó nélkül, teljes tisztelettel vagyok Nagy-Koles, 1903. márc. 21.

Nagytiszteletű urnak

kész szolgája

Ióth Dániel,
lelkész.*

KÜLFÖLD.

A francia katolikus lelkészek tömeges áttérése a protestáns vallásra.

Bourrier András volt római katolikus pap, a marseille-i püspök egykori titkára, jelenleg református lelkész Bellevillében (Sèvres) f. év febr. 8 án Baselben az ottani francia templomban érdekes előadást tartott a „franciaországi katolikus lelkészek jelenlegi helyzetéről.“ Bár ezen lap hasábjain Barcsa János barátom egészen részletesen szokta ismertetni a franciaországi vallási mozgalmakat, azt hiszem nem lesz érdektelen, ha Bourrier előadása alapján külön cikkben teszem fejtegetés tárgyává a francia katolikus lelkészek tömeges áttérését. Bourrier megragadóan rajzolta saját tapasztalata folytán azon katolikus papok lelki küzdelmét, a kik megfelelő módon igyekeznek ugyan hivataluknak eleget tenni, de lassanként a római dogmák művészi épületét romokban látják maguk előtt s így abba a nehéz helyzetbe jutnak, miszerint olyan sakramentumokat kell kiszolgáltatniok, a melyekben többé nem hisznek. Ha lelkiismeretüket követik, a legkínosabb nehézségeknek teszik ki magukat: az egyház üldözi őket, a ledrágább családi és baráti összeköttetés megsemmisül, súlyos gondok támadnak lelkükben a megelhetés felől.

Valóban megindító a kép, a melyet Bourrier az

ilyen lelkészekről a következő szavakkal rajzol: „Hitők romba dől s az áldozatokat követelő élet viszontagságait nem képes többé elviselni. Hivatásuknak nincsen többé vonzereje, mivel nem látnak abban erőt. A világban való élet félelemmel tölti el őket. A lelkészlak magános volta szenvedésekkel teljesnek s reményekben szegénynek tűnik fel előttük. Nem mernek többé az égre föltekinteni, mivel imádságuk visszhangra nem talál! Így lehajtott fővel bátorság, öröm és cél nélkül járják az ellenmondások utját, mivel mást nem ismernek. Mennyien vannak ezek a szerencsétlen testvérek? Sokkal többben, mint az ember gondolná! Minden korban és minden rangfokozaton találhatók ilyenek. Vannak ifju lelkészek, kik már a seminarium ajtaja előtt a megbotráncolás kövére találnak, idős lelkészek, kiknek a tapasztalat és a tanulás mutatta meg a klerus erkölcsi gyengességét és a theologia dogmatikai ellenmondásait. Találhatók ilyen lelkészek úgy a legkisebb falusi, mint a legnagyobb városi egyházközségekben, sőt a püspöki palotákban, a melyeket gyakran a Szentlélek-működés nélkül hiu lények laknak. Itt is találhat az ember olykor felvilágosult szellemeket, büszke lelkeket, a kiket legyőz a kétely, mivel a leggyűlöletesebb valóságot látják közelükben. A megbotráncolástól való félelmökben azonban nincsen bátorságuk a szakításhoz. Ugy látszik pedig, hogy az volna a legelső kötelességük, miszerint eldobják a papi köntöst és elhagyják a templomot, a melyben babona és elősködés honol. Bizonyára az egyedüli tisztességes ut azok számára, a kik tévedésök teljes tudatára jutottak és arra nézve, hogy hivatásukban még valami jót vihessenek végbe, minden reményt elvesztettek. Azonban a pap a visszaélésekben, a melyeknek tanuja, csak az ideiglenes károkat látja, melyek ismét jóvá tehetőek, nem pedig a rendszert óriási hibáit. Hiszen a reformokban és vár azokra. Ha jó és áldozatkész, akkor áldásos befolyást gyakorol környezetére, élvezi munkájának a gyümölcsét s ezt az érdemet nem saját tevékenységének, hanem az egyháznak tulajdonítja.“

Bourrier az utolsó években kilépett francia katolikus papok számát 800-ra becsüli. Megjegyzendő azonban hogy minden kísérlet hiunak bizonyult a tekintetben, miszerint az átlépettek számáról pontos statisztikai adatot állíthassanak össze, mivel a kitérteknek csak kis része lép nyilvánosan át a protestantismushoz. Mig ez előtt a chrétien français és prêtre converti egyházi lapokban teljes részletességgel megjelentek az átlépési nyilatkozatok addig ma már az átlépést többnyire csak a kitérő pap nevével a kezdő betűivel jelzik. Sokan helyesebbnek tartják azt, ha a katolikus egyházzal titokban szakítanak, ez pedig tartózkodik attól, hogy az ily esetek nyilvánosságra hozatalával ellenfeleinek örömet szerezzen. A nyilvánosságtól való ezen félelem okát abban kell keresnünk, hogy a kilépett papoknak rendkívül nehéz valamely álláshoz jutni. Az utolsó években igen erős volt az evangélikus theologia tanulása iránt való vágy. Az 1900/901. évben a párisi facultas 10, a neuchateli 3, a montaubani 1, a montpelliereni 1, az amsterdami 2 volt katolikus lelkészt mutathatott fel a hallgatók között. Azonban a református lelkészi hivatalra való bocsátás feltételei a papokra nézve nagyon meg vannak nehezítve, másfelől a segédlelkészek száma teljesen elegendőnek látszik a rendes lelkészi állomások betöltésénél. Az 1901. évben nem kevesebb, mint 7 volt katolikus lelkészt avattak fel református lelkésszé. Egyébb tanulmányhoz a legtöbbször, ha nem is a szükséges előképzettség, de a szükséges anyagi eszköz hiányzik. Sokan kényszerítve vannak kenyerüket

mint kereskedők vagy kézművesek megkeresni. Ezért meg van az okuk, a miért egész csendben néznek valamely kereset után, mielőtt a klerikális támadás következtében az üzleti világ bezárná előttük az ajtót.

(Folyt. köv.)

Veress István,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A „Sárospataki Lapok“ igazságszerető figyelmébe. Folyó hó 23-ikán megjelent 12-dik számában e lapnak valaki az ev. ref. konvent egyházi törvénytervezetéről névalírás nélkül vezércikkézzén, a többek közt, szóról-szóra ezeket mondja: „Nem érdektelen jelenség s jellemző magára a konventre s az abban uralkodó többség gondolkozására is, hogy konventnek 4 kipróbált jegyzője mellé és fölé egy ötödikre volt szükség, a ki a zsinatot előkészítse s a többi jegyző dolgozatait is összegezze és világgá bocsássa!! A történeti igazság pedig az, (kár volna meg nem örökíteni!) hogy ez gróf Dégenfeld József indítványára történt így. A konvent nagyot nézett ugyan erre az indítványra, de a többség fejét hajtotta és úgy lón! most, a mikor a törvénytervezet az egyház-megyék, egyházkerületek és a sajtó rostájára kerül, időszerű dolog, a gyermek születése és dajkálása körül különösebb érdemeket szerzett egyének kiléte felől is valamelyes bizonyosságban lennünk. Viselje kiki a maga koronáját!) Lapunk olvasói előtt nyilván van, hogy egyetlenegy egyházi sajtó sincs, mely e törvénytervezeteket behatósabb és szigorubb kritikával boncolgatná, mint éppen mi. Ez a kritika azonban sohasem személyeskedés és sohasem igazságellenes. Ezért van jogunk a „Sárospataki Lapok“ fent olvasható állítását helyre igazítani. A történeti igazság ugyanis nem az, a mit tisztelt laptársunk mond, hanem, mint az egyetemes konvent jegyzőkönyveiből világosan látszik, a következő. Az 1901. ápril. 17—20. napjain tartott, konventi ülések jegyzőkönyve 58. sz. d) pont alatt olvashatólag kimondta az egyetemes konvent, hogy egyházi törvényeink 58. §. f) pontjában foglalt jog és hatásköréhez képest, már most megindítja az 1903. évben megnyitandó zsinatra való előkészületet s e végből a maga részéről a konventi elnökség elnöklete alatt, kerületenként 2—2 tagból egy bizottságot küld ki. Ugyanazon évi konventi ülés jegyzőkönyvének 61-dik száma szerint „Elnöki előterjesztésre a tegnapi 58. jegyzőkönyvi számának d) pontja alatt kiküldött zsinatelőkészítő bizottság tagjaiul a dunamelleki egyházkerületből Szilágyi Dezsőt és Kovács Albertet, a dunántuli egyházkerületből Antal Gábort és Molnár Bélát, az erdélyi egyházkerületből Bánffy Dezső bárót és Bartók György dr.-t, a tiszáninneri kerületből Bernáth Elemért és Fejes Istvánt, a tiszántuli egyházkerületből pedig Dégenfeld József grótot és Zsigmond Sándort választja meg a konvent. Ekkor történt, a mi ugyan már nincs benne a konventi jegyzőkönyvben, de a mit a „Sárospataki Lapok“ tisztelt vezércikk-írójának, ha már vádol, tudnia kell, hogy Dégenfeld József gróf felemlítette, hogy szükséges volna e bizottságból valakit, a beérkezendő zsinati tárgyak és vélemények egybegyűjtésével és összeállításával megbízni. Az eszme tetzésre találván, őt, t. i. Dégenfeld József grótot akarták e tiszttel felruházni. Dégenfeld azonban, főleg azon elv

által vezéreltetve, hogy e munkálatok egybeállítását feltétlenül gyakorlati lelkészre kell bízni, a bizalom elől kitért, s csakis ekkor, tehát kényszerhelyzetében ajánlotta Zsigmond Sándort. Különben is, konventi jegyzőt e tiszttel felruházni már csak azért is bajos lett volna, mert ebbe a bizottságba az egy Molnár Bélán kívül más konventi jegyző beválasztva nem volt. Azt pedig bárki beláthatja, hogy ezt a munkálatot világi emberre bízni nem lett volna célszerű. Mikor aztán 1902. ápril. 29—30. és május 1-ső napjaiban tartott üléseiben a konvent az előkészítő bizottság jegyzőkönyvi előterjesztéseivel foglalkozott, (lásd 1902. konventi jegyzőkönyv 36-ik szám 69. lap II.) kimondotta még pedig akkor már a dolog természetéből kifolyólag anélkül, hogy akár gróf Dégenfeld József, akár más valakinek a konkrét indítványára szükség lett volna, hogy „az alábbi III. alatt foglalt megbízások teljesítése végett a konventnek, mint zsinatelőkészítő bizottságnak jegyzőjéül külön jegyzőt küld ki, a már 1901. évi konventünk 61. jk. száma alatt fölkért Zsigmond Sándor konventi tag és h.-bőszörményi lelkész személyében.” Ez a történeti igazság. Így kérjük a „Sárospataki Lapok” vezércikkírója állítását rektifikálni.

— **Körlevél.** A f. szabolcsi ev. ref. e.-megyébe kebelezett egyházak lelkészei, tanítói és előjáróihoz. Kedves Atyámfiai! Elnöktársam az e.-megyei gondnok urral való megbeszélés alapján a f. évi tavaszi e.-megyei gyűlést ápril. 15—16—17. napjaira hívom meg Nyiregyházára a vármegye-háza nagytermébe oly módon, hogy 1. Ápril. 15-én d. u. 3 órakor a szokásos előértekezlet; 2. Ápril. 16-án d. e. 9 ó. az e.-megyei közgyűlés megnyitása a szokásos istentisztelettel a nyiregyházai ev. ref. templomban s folytatása a vármegye-háza nagytermében; 3. Ápril. 17-én d. e. 8 órakor és esetleg d. u. bírósági gyűlés ugyanott. A közgyűlés főbb tárgyai: 1. Az esperes időszaki jelentése. 2. Jelentés az e.-megyei tisztviselők választásáról s az újjonnan választottak eskütétele. 3. A közgyűlés által választandó e.-megyei tisztviselők megválasztása esetleg eskütétele; 4. Közalapi bizottság jelentése. 5. Jelentés a költségvetések és vagyonleltárakról. 6. Rendes államszegélyekről intézkedés. 7. Zsinati előmunkálatok felől az e.-megyei gyűlés megállapodása. 8. Időszaki bírósági tagok választása. 9. E.-megyei leányneveldei igazgató-tanács megalakítása. 10. Küldöttségek, egyházak, egyesek kérvényének tárgyalása, de tárgyalásra csak azon beadványok bocsáttatnak, melyek az e.-megyei ügyrend értelmében f. évi ápril. 5-ig az esperesi hivatalba be-
küldetnek. Ezen gyűlésre az e.-megyei tisztviselőit, a t. lelkésztársakat, az egyházak küldötteit s az e.-megyei gyűlést alkotó testületek képviselőit elnöktársam s a magam nevében atyafiságos indulattal s tisztelettel meghívom. Kiváló tisztelettel, Nagykállóban, 1903. márc. 14. *Görömbei Péter* esperes.

— **Birtha József lelkészsze választása.** A dunántúli egyházkerület egyik intelligens gyülekezete t. i. a barsi egyházmegyébe kebelezett *Léva* folyó hó 22. választotta meg 204 szavazattal 50 ellenében Birtha Józsefet lelkészsze. Lapunk olvasói előtt nem ismeretlen a Birtha József neve. E sorok írója azóta, hogy évekként ezelőtt egyszer valamikor ez ifju ember legátusa volt, állandó figyelemmel kíséri ennek emelkedését. Folytonos összeköttetésben volt vele Birtha külföldi tartózkodása alatt s így lett ez ifju ember munkatársa lapunknak is. Pár hónappal ezelőtt Amerikába kapott meghívást Birtha s csak nagy nehezen sikerült őt a kivándorlás gondolatáról lapunk szerkesztőjének lebe-

szelni. De mégis sikerült s ime ma már *Lévai* lelkipásztor. Mi nagyon szép reményekkel nézünk ez ifju jövője elé; szerény, komoly, küzdeni képes s tanulni szerető embernek ismerjük őt s csak gratulálhatunk a lévaiak választásához! Neki pedig kívánunk teljes megelégedést s az életben minél több örömet!

— **Nagy hagyomány egyházi célra.** Méltó képpen akarunk megemlékezni városunk egy nagy fiáról, ki akár tipikus magyarságát, akár puritán kálvinistá-ságát, nemes egyszerűségét, akár egyházas buzgóságát tekintve ritka példaképpen állott előttünk. *Várad Szabó Miklósról* van szó, a ki március hó 21-ik napján fejezte be áldásos földi pályafutását, maga után hagyva minden jök előtt áldott emlékezetét. Temetése óriási nagy közönség részvétele mellett ment végbe e hó 23-ik napján. A boldogult, bár szép iskolai kiképzetésben részesült s megszerezte volt az ügyvédi oklevelet is, hajlamainál fogva az anyatermészet fia volt, a ki rajongással, szenvedélyvel fordította minden erejét és idejét az ősföldet, hogy egyházas buzgóságának, áldozatkészségének kimutatására is ezt használta fel eszközkül, mert mintegy 9 nyilas földjét és ezenkívül 133 kat. holdnyi ujosztási ingatlanát hagyományozta a debreceni ev. reform. egyháznak, azzal a kötelezettséggel, hogy az on-dódi földön templom és torony építtessen, iskolát állíttson s majd lelkészt és tanítót dotáljon a jövedelemből az egyház. Kizárja azt, hogy más forrásból segélyt nyerjen ez a cél, mely hivatva lesz a boldogult szüleinek emlékezetét őrizni meg *„Várad Szabó János és Erzsébet alapítványa”* elnevezéssel. A boldogult férfiú a collegiumnál már korábban tett egy 4000 koronás alapítványt, s a mint értesülünk, a tályai egyházzal és a helybeli nőegyletről is jelentékeny hagyománnyal emlékezett meg végrendeletében. Ebből az alkalomból jegyezzük meg, hogy mily áldásos gondoskodás lett volna, ha intező egyházi férfaink már rég gondoskodtak volna református nőegylet létesítéséről, a mi ha valóra vált volna, a szép hagyomány most bizonyára ennek javára tettetett volna! Nyugodj háborítatlanul pihenésre tért hittestvérünk porréseiddel második anyádnak a földnek kebelében, lelked találja meg amaz örök boldogságot, mely minden igazak részére eltéttet! Szép tettet nem csak szülőidnek de néked, a hálás fiúnak is megfogja őrizni emlékedet a késő századokig.

— **Értesítés.** Az egyházkerületi és a collegiumi pénztár néhány alapítványi tőke befizetése következtében abban a helyzetben van, hogy azonnal képes nagyobb összeg erejéig is kölcsönöket nyújtani. Erről a körülményről azzal a kérelemmel vagyok bátor értesíteni a nagytiszteletű lelkész urakat és a nt. presbyteriumokat, hogy környezetükben a kölcsönkereső feleket ide utasítani méltóztassanak. Egyházak s rövid idő alatt várható engedély szerint községek is jelzálogi biztosíték nélkül is nyerhetnek 10 év alatt visszafizetendő kölcsönöket 6% kamat mellett. Megkeresésre ugy testületeknek mint magános feleknek a pénztári hivatal készségeggel megküldi a kölcsönzési szabályzatokat. Debrecen 1903. március 26-án. Rózsa Sándor egyházkerületi és collegiumi pénztárnok.

— **Kigyó a farka vágását . . .** Két éve, hogy a klerikális néppárt korifeusai a budapesti egyetemi ifjuság egy részét a kereszt-heccbe bele lovalták. A hecc kudarcra végződött. Most újra elő bujkált a chimæra, szerenését akarván próbálni. Mintegy 300 egyetemi tanuló jelent meg a rektor előtt a napokban, kérve a rektortól az egyetem falaira a kereszt kifüggesztését.

Ha a hierarchia szolgálatában álló tudósításokat olvasuk is a rektor válaszárol, akkor is úgy látjuk, hogy úgy sem mondott többet, (s nem is mondhatott!) mint az ilyen szerű alkalmakkor kijelenteni általános szokás, t. i. sem egyenes megtagadás, sem kötelező ígérlet, hanem előre látó kitérés. Ennek az eseménynek aztán a nagy napján mit tehettek volna egyebet, többet az ultramontanok ráadásul, mint azt, hogy nagyot vacsoráztak. A vacsorán (s ez érdekel leginkább bennünket) Bartha Miklós, a „Magyarország“ szerkesztője is megjelent, kinek lapjáról jól tudjuk, hogy egész odaadással szolgálja a hierarchia érdekeit. Ezen a vacsorán Bartha Miklós ur egész öt hasábos dikciót mondott... szofizmákkal telített frázisokkal akarván lelkesíteni a feltűzött tanulókat, így fejezte be a dikciót hogy: „*ne hagyjátok a keresztet, ezt a szentséges jelvényt.*“ Erre az egész hecere van egy kis mondani valónk, bár a kálvinista Bartha Miklós, ki valamikor az erdélyi egyházkerület közgyűlésén nagy szóvivőképen törekedett volt szerepelni, ezuttal inkább az antisemita jelvény alatt dikciózott. Mondani valónk pedig az, hogy mi kettefe keresztet ismerünk; az egyik az egyetlen, melyen a világ Megváltója megfeszítetett, a másik az (ilyenek milliók lehetnek), mely alatt a klerikális had papuralmi célokért harcol. Az a kereszt, melyet az inquisitio a máglyához vitt, az a kereszt, melyet az agyonkínzott „eretnek“-nek csókra nyujtott az elvadult papság, hát az nem a Krisztus keresztje, nem az ő fészülete. Most aztán ugyan melyiket akarja kitűzni a tudományegyetem tantermének a falaira az egyetemi ifjúság egy töredéke?

— **A zsurki** egyház f. évi márc. 22-én (Felső-Szabolcsban) Valády Mátyás macsolai rendes lelkész választá meg lelkészéül egyhangulag, közfelkiáltással.

— **Gyászhirek**: Özvegy Váradi Szabó Jánosné szül. köödi Lázár Mária és gyermekei: Mária férjével szentviszlói Deseő Ferenczel, Anna férjével Kazinczy Gáborral és János, továbbá özv. váradi Szabó Lajosné szül. csikdelnei Csathó Mária, leánya Mária özv. Nagy Ákosné s ennek gyermekei Irén és Margit fájdalommal jelentik szeretett sógoruk, illetve nagybátyjuknak **Váradi Szabó Miklós** földbirtokosnak, a talyai ev. ref. egyház főgondnoka, a debreceni ev. ref. egyház presbytere, városi bizottsági tagnak munkás életének 68-ik évében, 1903. évi március hó 21-ik napján esti 8 órakor hosszas szenvedés után történt gyászos elhunytat. A megboldogult hült tetemei 1903. évi március hó 23-án d. u. 3 órakor fognak Széchényi-utca 6-ik számú gyászháztól az ev. ref. Kistemplomban tartandó ima után a Kossuth-utcai sirkertben levő családi sírboltban örök nyugalomra tétetni. Mely végtisztességre rokonait barátait meghívjuk. Debrecen, 1903. március hó 22. Béke hamvaira! — A máramarosszigeti ev. ref. Lyceum igazgató-tanácsa és tanári kara mély fájdalom érzetével jelenti, hogy **Vékony Antal** főgymnasiumi rendes tanár, munkás életének 55-ik, közhasznú tanári működésének 33-ik évében, kínos szenvedés után f. év március 15-én elhunyt. Temetése március 16-án délután 3 órakor lesz. A koporsó csak porhüvelyét rejti el a sírban; iskolánk s közvetve megyénk kulturális érdekében kifejtett áldásos működése felejthetlenné teszi emlékét! M.-Sziget, 1903. március 15. — Maklári Pap Ernő, maklári ev. reform. lelkész, úgy a saját, mint az alólírott szülők és rokonok nevében is fájdalomtól megtört szívvel tudatja a felejthetlenné kedves nő, illetve leány, testvér, meny, sógornő és rokonnak: **Makláry Pap Ernőné szül. Albert Jollánnak** 1903. március hó 14-én, d. u. 1/2 5 órakor életének 26-ik évében,

boldog házasságának 9-ik havában, hosszas és súlyos szenvedés után történt gyászos elhunytat. A kedves halott hült tetemei folyó hó 16-án, hétfő délután 2 órakor fognak VII. ker. Kállai utca 9. számú gyászháztól, a reform. vallás szertartása szerint, az új templomban tartandó ima után, az Arany-temetőben örök nyugalomra helyeztetni. Hmvásárhely, 1903. március 15. Aldás és béke lengjen porai felett! Szülei: Albert József és Martinet Melánie. Apósa: Maklári Pap Mór nejevel Nagy Emmával. Testvérei: Albert Ilona férjével Szathmáry Ferenczel és gyermekeivel. Albert Irma férjével Kelemen Lajossal és gyermekeivel. Sógorai: Szendi Imre. Maklári Pap József.

Mindenki tudja, hogy a Mauthner-féle impregnált takarmányrépamag a legnagyobb termést adja, hogy konyhakerti magvaiból a legjobb főzelék és zöldség terem és hogy virágmagvaiból fakad a legszebb virág. Szóval a Mauthner-féle magvak a legjobbak, készletei a legnagyobbak és árai igen olcsók.

Szerkesztői üzenet.

A. F. Nyiregyháza. Mihelyt terünk engedi, — szívesen. — **Referens Helyben.** Bejött, azonban egy kis türelmet kérek. — **Gy. L. Kenderes.** Jönni fog; de addig is engedje meg, hogy b. figyelmét felhívjam lapunk 1902. szept. 13-kán megjelent számának a vezércikkére. Szíveskedjék azt végig olvasni. Bizony a törvénytervezőnek, addig, míg az alapfogalmakkal tisztában nincs, nem volna szabad munkához fogni. — **S. J. Milota.** Erre is sort keritek. Azt méltóztatol kérdezni, hogy „tekintettel a rohamos törvénybírálatokra, nem lehetne-e lapunknak következő két számát még egy félivel megbővíteni?“ Hát nem! Gondold el csak, hogy így is állandóan többet adok egy félivel a köteles másfél innél. Milyen anyagi áldozat ez egy 6 forintos lapnál? (Mások ennnyit 9 forintért adnak!) De ez csak az egyik oldala az éremnek; van pedig második oldala is; sőt van harmadik, negyedik oldala is! Szóval: nem lehet! En nagyon sok áldozatra kész vagyok, de már az érdemes előfizetők nagy percentjéről bizony nem igen mondhatjuk ezt el. Ha úgy bele tekinthetnél üzleti könyvünkbe, gondolom nagyot néznél...! De hát ez az én dologom! En a lapot mi den tekintetben fejleszteni akartam s az áldozatokkal szemben vajha csak annyit érhetnék el, hogy pontos előfizetőim volnának! — **N. L. Párizs.** Köszönöm; azonban szívesen vettem volna ha saját magáról részletesebben ír kedves öcsém.

Tartalomjegyzék: Jézus utolsó útja. Dr. Masznyik Endre. — Az egyházi adó-reform. Dr. Baltazár Dezső. — Észrevételek a leendő egyházi törvényekre. Szentmiklósy József. — **Közéletünk:** A kolozsvári Ref. Theol. Fakultás Theologus körének, a főtiszt. és mélt. egyh.-ker. közgyűléshez benyujtott kérése a lelkészi minősítés megváltoztatása tárgyában. Megyaszai Mihály, Kádár Géza, Erdélyi László. — **Irodalom.** — **Külföld:** A francia katolikus lelkészek tömege áttérése a protestáns vallásra. Veress István. Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat.

A heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegyébe kebelezett — ez idő szerint még mintegy 220 tanyából álló — kuncsorbai egyház, lemondás folytán megürült, lelkész-tanítói állomására.

Évi jövedelem díjlevél szerént: 1630 kor. Lelkész-tanító kötelességei:

1. A Kuncsorba községtől egyességileg átvett osztatlan vegyes elemi iskolában a minden-

napi és ismétlő iskolás gyermekek oktatása a tiszántuli ev. ref. egyházkerület tanterve szerint.

2. A község által fentartott másik osztatlan vegyes elemi iskola ev. ref. növendékeinek heti egy órán eszközlendő vallásos oktatása, mihez fuvarról az egyházközség gondoskodik.

3. Agyülekezetbeli konfirmandusok oktatása és előkészítése.

4. Lelkészi szolgálatok teljesítése.

Tájékoztatásul megjegyeztetik, hogy kun-csorba a legközelebbi községhez 16 kilométernyire van; ez tette szükségessé az egyház szervezését s ez nyújt reményt ahhoz, hogy a lelkészi javadalomra — a fenti összegből 630 kor. — kongrua lesz kieszközölhető, mire nézve megtették már a lépések.

A községben magán gyógytárat tartó orvos is lakik, a község által rendszeresített orvosi állomáson.

A megválasztandó lelkész-tanító, választásának megerősítése után, köteles hivatalát azonnal elfoglalni.

A tanítói oklevéllel is felszerelt pályázati kérvények f. évi ápril. 20-ig Dorogi Lajos espereshez Kisujszállásra küldendők.

Debrecen, 1903. márc. 25.

Kiss Áron,
püspök.

Segédlelkészt keresek,

magam mellé, a kinek helyét mielébb el kellene foglalni. Bővebb felvilágosítást szívesen adok.

Karcag 1903. márc. 27.

Madaráss Imre
lelkész.

Most jelent meg:

**Szügyi József, „Négyhangu magyar ev. ref. Chorálkönyv“
II. kiadása, Ára 8 korona.**

Szügyi József 225 orgona előjáték ára 6 korona,
és

Van-Oosterzee, „a Heidelbergi Káté 52 egyházi beszédben. Ára a 2 vaskos kötetre terjedő műnek füzve 10 kor., csinos és erős vászonkötésben 12 kor.

Megrendelhetők a kiadónál:

László Albert és Társa

a tiszántuli ev. ref. egyh.-ker. kizárólagos bizományosánál
Debrecenben.

Az utóbbi 2 koronás havi részletfizetésre is.

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.

Melléklet a „Debreczeni Protestáns Lap“ márcz. 28-iki számához.

„KAZINCZY“ KÖNYVKERESKEDŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁGTÓL
DEBRECZENBEN. = = = = =

A N A G Y P E R,

MELY EZER ÉV ÓTA FOLYIK S MA SINCS VÉGE. =

IRTA: **EÖTVÖS KÁROLY.**

3 kötet, diszes kötésben 18 korona. = Megrendelhető 2 koronás havi részletfizetésre.

A tiszaszilári per történetét írta meg e könyvben Eötvös Károly.

Maga a per elég arra, hogy eseménynyé tegye a könyvet, mely tárgyalja. — még ha egyszerű ember tolla írja is meg; — és maga, az Eötvös tolla elég arra, hogy érdekessé, irodalmi eseménynyé tegye a könyvet, ha tárgya még oly mindennapos, még oly egyszerű is.

Ma pedig Eötvös írja meg a per történetét. — A per története új diadémot övez az író feje körül és felelteti az író, hogy a védőt bámuljuk benne. — Az Eötvös tolla új érdeket kölcsönöz a pernek, mely tárgyával úgy tűnik fel, mint egy kísértet a régi középkorból.

ELŐSZÓ.

hogyan unneppnapokon a zsidók emészték a lánykát. Lassanként a sajtó is észrevette a suttogást s elkezdtek magyarázni az esetet. Magyarország határain távoli viharként zúgott már a zsidók ellen való gyűlölködés. Oroszországban és Romániában már évek óta a magasabb állami hatalmak is támogatták a gyűlölködést. Sőt szervezték is. A magyar nemzet társadalmi is tömegekből áll. A tömegnek gondolkozása és érzése sohasé független. Csak a böles lát tisztán s csak ő mérsékli érzését látása szerint. A tömeg sohasé böles. Az eszmék és szenvedélyek áramlata ellen nincs mentessége. Könnyen átengedi elméjét s gyakran szívét is az áramlatnak. A magyar társadalomban is felsarjadzott lassanként a gyűlölködés.

A tiszaparti szegény lányka ügyét kezükbe vették a hatóságok. Szóvá tette a törvényhozás is. A hol szabad alkotmányos élet van: ott rögtön akadnak vállalkozók, kik a keletkező népszenevedélyeket saját céljaikra felhasználják s hogy a haszon mennél biztosabb és tartósabb legyen, ama szenevedélyeket taplalják, sőt fokozzák is. Akadnak gyakran politikai pártok is, kik a sorstól haszonbérbe veszik a tömegek szenevedélyét. A lányka eltünése után alig telt el néhány hét: az eltünés esetéből a nagy történelmi vérvád alakja képződött ki. S a sajtónak nagy része, a közönségnek sok rétege, a közélet kikiáltói s mindazok, a kik kedvelik a zajt

és zavart, az igazság leplét öltötték magukra, oda álltak közvádlok gyanánt a nyilvánosság elé s követelték a gyilkosok megbüntetését.

Bírósági ügy lett az esetből. A mekkora szigort művelt államban alkalmazhat a bíróság: akkora szigort alkalmaztak a magyar bíróságok az ügyben. A vizsgálathoz csak úgy, mint a tárgyaláshoz s az ítéletek megalkotásához. S a bíróságok ártatlanoknak találták azokat, a kiket a tömeg szenevedélye büntösöknek gondolt.

Fölkeltette az ügy az egész művelt világ figyelmét. Minden világrész minden művelt elméje naponként nagy érdeklődéssel nézte az ügy fejlődését s gondolkodott a kibonyolódás esetlegéi fölött. Bírósági ügyet se azelőtt, se azóta akkora figyelemmel nem kísért a világ. Csak Franciaországnak volt azóta egy bírósági ügye, mely a közérdeklődés felköltésében némileg megközelítette a szegény lányka eltünésének nagy kérdését.

Mindenütt vannak zsidók. Szerenék az a zsidó, a zsidó a zsidók gyöngéd keze ringatott. Buzgó keresztények áhitatos lélekkel olvassák a zsidók szent könyveit ma is-mindentelé. Az emberiség természetrajzában érdekesebb, gazdagabb és meglepőbb tünetemény nincs a zsidónál.

E miatt nem tudja a tömeg elfeledni a vérvádat. S e miatt lobbán föl a vádnak lángja időnként a művelt és nemes szívű nemzetek kebelében is. Pedig egykor a római vallás hívei az öskeresztények ellen gyújtották meg tüzet s e tüznek parazsa másfél-ezer év óta hamvad a feledés rétege alatt. S még sem tud végkép kialudni.

Hivatásbeli szerepem volt az eltűnt lányka bírósági ügyében. Védője voltam három vádlottnak s vezetője a védelemnek. Megkellett tudnom mindent, megkellett figyelmem minden embert és minden jelenséget. Bele kellett hatolnom minden szó, minden eszelekmény és minden tünet titkaiba.

Most pedig megkell írnom az ügynek történetét s föl kell derítenem mindazt, a mi eddig el volt rejtve vagy a mit husz év előtt a szenevedélyben égő szemek tisztán nem láthattak s a folzaklatott indulatok tisztán látni nem is akartak.

Előbb megjelentek

Eötvös Károly munkáiból

a következő kötetek:

- I. és II. kötet: Utazás a Balaton körül.
- III. " A ki örökké bujdosott és egyéb elbeszélések.
- IV. " A két ördög vára és egyéb elbeszélések.
- V. " Magyar alakok. Történelmi rajzok.
- VI. " Emlékezések. — A nagy év. — Deák Ferencz.
- VII. és VIII. " Gróf Károlyi Gábor följegyzései.
- IX. " Nazareneusok. (Sajtó alatt.)

Az egész gyűjteményes kiadás 12 kötetben teljes.

Ára diszkötésben 72 korona.

Megrendelhető 4 koronás havi részletfizetésre

a mellékelt előfizetési-íven

a „Kazinczy“ Könyvkereskedő Részvénytársaságnál Debreczenben.

Kérjük ezen előfizetési-ívet kivágni s aláírva egy levelező-lapra ragasztva, a „Kazinczy“ Könyvkereskedő Részv.-Társ. címre Debreczenben beküldeni.

Előfizetési-ív.

A „KAZINCZY“ Könyvkereskedő Részvénytársaság Debreczenben, előfizetési felhívást bocsát ki

EÖTVÖS KÁROLY „A nagy per, mely 1000 év óta folyik s ma sincs vége“ című műre, három kötetben 18 koronáért. Megrendelhető 2 koronás havi részletfizetésre, továbbá: **EÖTVÖS KÁROLY** többi kötetére is, összesen 12 kötetben fenti művel együtt 72 koronáért, havi 4 koronás részletfizetésre.

A részletek az első szállástól kezdődőleg minden hó 1-én a „Kazinczy“ Könyvkereskedő Részvénytársaságnál Debreczenben birtandók mindaddig, míg a mű teljes vételére kiegyenlített nincs. A lejárt és le nem fizetett részleteket a Társaságnak jogában áll a postaközlés bevezetésével, postai megbízással beszédelni. A folytatásos kötetek az elmaradt részletek pótlásáig visszatarthatnak. A részleteknek elmulasztása esetén a részletfizetési kedvezmény megszűnik és az egész mű vételére esedékesek válnak. Az első részlet a szállításkor utánvéttel.

A fenti előfizetéseket elfogatom, külön kikötést nem teszek és ezek alapján megrendelem

ez. munkát kötetben koroná vételárért, mely birtandó koronás havi részletekben Debreczenben a „Kazinczy“ Könyvkereskedő Részvénytársaság pénztáránál.

Lakhely és kelet: Név és állás:

